

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Първа извънредна сесия.

XLIX заседание, понеделникъ, 9 юний 1914 г.

(Открито отъ председателя г. д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 30 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданнето се отваря.
Г. секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види кои отсъствуватъ.

Секретарь д-ръ В. Михалчевъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Иванъ Багаровъ, Александъръ Ботевъ, Милко Бечевъ, Костадинъ Василевъ, Милушъ Велчевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Недѣлчо Георгиевъ, Сжбо Георгиевъ, Иванъ Гешевъ, Георги Димитровъ, Василъ Димчевъ, Станчо Доневи, Христо Кабакчиевъ, д-ръ Симеонъ Кехлибаровъ, Георги Кировъ, Илия Кировъ, Иванъ Костовъ, Добри Кротевъ, Никола Кръстановъ, Ангелъ Кундалевъ, Тодоръ Лукановъ, Христо Марковски, Станчо Момчевъ, Данаилъ Момевъ, Тодоръ Носевъ, Адамъ Нейчевъ, Петъръ Панайотовъ, Александъръ Пенчевъ, Тодоръ Петровъ, Георги Поповъ, Иванъ Т. Поповъ, Христо Радойковъ, Едхемъ Рухи, Сабри бей Салимовъ, Иванъ Симеоновъ, Илия Стоевъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Константинъ Торлаковъ, Якимъ Ушевъ, Никола Харлаковъ, Хашимъ бей, Коста Ципорановъ, Крумъ Чапраниковъ, д-ръ Божидаръ Ючормански и Илия Януловъ.)

Прѣдседателъ: Отъ 243 народни прѣдставители отсъствуватъ 46. Има налице 197 — достатъчно число, за да пристѣпимъ къмъ разглеждане на въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Прѣдседателството е дало слѣднитѣ отпуски на г. г. народнитѣ прѣдставители:

На народния прѣдставител г. Тодоръ Лукановъ — 1-дневенъ, за днесъ;

На народния прѣдставител г. Добри Кротевъ — 1-дневенъ, за днесъ;

На народния прѣдставител г. Илия Януловъ — 3-дневенъ, начинающъ днесъ;

На народния прѣдставител г. Александъръ Христовъ — 1-дневенъ, за утрѣ;

На народния прѣдставител г. Александъръ Пенчевъ — 3-дневенъ отпускъ, начинающъ утрѣ;

На народния прѣдставител г. Христо Марковски — 6-дневенъ отпускъ, начинающъ днесъ;

На народния прѣдставител г. Пою Табаковъ — 3-дневенъ отпускъ, начинающъ днесъ, по болестъ;

На народния прѣдставител г. Сжбо Георгиевъ — 3-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 7 т. м.;

На народния прѣдставител г. Якимъ Ушевъ — 5-дневенъ отпускъ, начинающъ днесъ;

На народния прѣдставител г. Петъръ Панайотовъ — 5-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 7 т. м.;

На народния прѣдставител г. Никола Кръстановъ — 2-дневенъ отпускъ, начинающъ днесъ;

Народниятъ прѣдставител Сабри бей Салимовъ иска 10-дневенъ отпускъ, начинающъ днесъ. Ному е разрѣшаванъ и другъ пътъ 10-дневенъ отпускъ, затуй Народното събрание е властно да му разрѣши или не. Питамъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да му се разрѣши исканиятъ 10-дневенъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Народниятъ прѣдставител г. Василъ Николовъ иска съ заявление 20-дневенъ отпускъ по болестъ — скарлатина — въ сѣмейството му. Прѣдседателството мисли засега да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ и, ако стане нужда, тогазъ може пакъ да се разрѣши. Затуй питамъ Народното събрание, съгласно ли е да се разрѣши на г. Васила Николовъ 10-дневенъ отпускъ? Които сж съгласни, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Народниятъ прѣдставител г. Костадинъ Торлаковъ съ заявление иска да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, който отпускъ трѣбва да се разрѣши отъ Народното събрание. Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж съгласни да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ днесъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Постѣпнило е запитване отъ народния прѣдставител г. Василъ Милевъ къмъ г. г. министритѣ на правосѣдието и финанситѣ, съ слѣдното съдържаніе: (Чете)

„Съ питане отъ 8 май т. г., отправено да г. министра на правосѣдието, искахъ да ми се даде обяснение: защо не е даденъ ходъ на слѣдственото дѣло № 69/912 г. на Пловдивския съдебенъ слѣдователъ, свършено при послѣдния и сега дѣлото се намира въ ржцѣтъ на прокурора при Пловдивския окръженъ съдъ и г. министърътъ на 29 май т. г. ми отговори, че е било задържано дѣлото, за да бѣдатъ изпълнени нѣкои процесуални празноти. Отъ отговора на г. ми-

пистра заявихъ, че оставамъ недоволенъ и затова питаното си обръщамъ въ запитване.

„Слѣдственото дѣло № 69/1911 г. е заведено противъ Анри Батюсъ, обвиненъ въ фалшифициране на една тапия — темесюктъ, отъ 18 мухареми 1272 г., съ която той доказвалъ собствеността си надъ държавната гора „Хасанъ-Факлажъ“ и противъ Ахмедъ Юмеровъ, Али Юмдовъ, Мехмедъ Алиевъ Хаджиолу, отъ с. Нова-махала, х. Хросанъ Кворчиевъ, Хасанъ Чаушъ Алиевъ, Емурла Чавдаровъ, Хасанъ Вензовъ отъ с. Кричимъ, и Подоръ Яневъ отъ гр. Пешера, всички обвинени въ лъжесвидѣтелствуване подъ клетва. Отъ събранитѣ доказателства по дѣлото, а именно: саморъчнитѣ писма на самия обвиняемъ Анри Батюсъ, официалнитѣ книжа за тефтерхането въ Цариградъ и показанията на свидѣлитѣ се установява, че Батюсъ организиравъ едно съдружие (шайка) за присвояване на държавни български и турски гори съ фалшифи тапии. Една отъ горитѣ, на които по този начинъ е посегналъ Батюсъ, е гората „Хасанъ-Факлажъ“, за която, слѣдъ като се снабдилъ съ казаната фалшива тапия-темесюктъ, завелъ е дѣло противъ държавата, което окончателно е било рѣшено отъ Пловдивския апелативенъ съдъ въ полза на Батюсъ.

„Сега въ слѣдственото дѣло № 69/1911 г. се установява, че тапията е фалшива и че свидѣлитѣ сж лъжесвидѣтелствували, че гората е частна, а не държавна. Възъ основа на посмѣнитѣ доказателства съдебниятъ слѣдователъ е искалъ налагане възбрана върху тази гора, която е била допусната отъ съда, обаче, по неизвѣстни причини, Финансовото министерство се е съгласило да се експлоатира гората отъ Батюсъ. Като считамъ, че това дѣйствио на Финансовото министерство е незаконно, отправямъ запитването си къмъ г. министъра на финанситѣ.

„Слѣдственото дѣло № 69/1911 г. е свършено отъ съдебния слѣдователъ съ заключителното му постановление № 11 отъ 8 юний 1912 г., когато е било изпратено на прокурора при Пловдивския окръженъ съдъ, който и досега не му е далъ пужното движение, било да го внесе съ обвинителенъ актъ, ако има доказателства за вината на обвиняемитѣ, или съ заключение, ако такива липсватъ. Съгласно чл. 289 отъ углавното съдопроизводство, прокурорътъ е длъженъ да даде ходъ на всѣка слѣдствена прѣписка въ срокъ отъ 7 дена, а въпросното дѣло седи при него повече отъ двѣ години и не му е далъ пужния ходъ.

„Ето защо запитвамъ г. министъра на правосъдието:

„1. Истина ли е, че слѣдственото дѣло № 69/1911 г. е внесено на 10 юний 1912 г., съ заключително постановление № 11 отъ 8 юний с. г. на прокурора при Пловдивския окръженъ съдъ и послѣдниятъ и досега не му е далъ надлежния ходъ?

„2. Ако горното е истина, то не мисли ли г. министърътъ на правосъдието да вземе всички законни мѣрки по даване пужния ходъ на сжщото дѣло и какви мѣрки мисли да вземе противъ онѣзи длъжностни лица, които сж виновни за задържането на сжщото дѣло?

„3. Не счита ли, че подобна дѣятелност на прѣдставителитѣ на пловдивския паркетъ е отказъ на раздаване правосъдие?

„Въ свръзка съ горнитѣ питання, запитвамъ г. министъра на финанситѣ:

„1. Истина ли е, че е била възложена съдебна възбрана върху гората „Хасанъ-Факлажъ“ и въпрѣки тази възбрана министерството се е съгласило гората да бѣде експлоатирана отъ обвиняемия Батюсъ?

„2. Какво е той направилъ и мисли да направи за защита на интереситѣ на държавата?

„Моля на това ми запитване да ми се отговори въ едно непродължително врѣме.“

Прѣннесъ отъ това запитване ще се изпрати на г. г. министритѣ, за да се турн послѣ на дневенъ редъ.

Пристъпваме къмъ питаннята.

Г. военниятъ министъръ ще отговори на едно отъ най-старитѣ питання — на питането на г. Коста Сидеровъ.

Тукъ ли е г. Коста Сидеровъ?

Н. Сидеровъ: Тукъ съмъ.

Прѣдседателътъ: Имате думата, за да развиете питането си.

Н. Сидеровъ: Г. г. народни прѣдставители! Моето питане до г. военния министъръ се отнася за слѣдующето. Извѣстно е почти на всички ни, че войната, между другото, дойде да докаже, че, както между военнитѣ, офицеритѣ, особено висшитѣ, тъй и между гражданскитѣ власти, корупцията, грабежътъ, тия апетити за незаконно обогатяване бѣха въ голѣмо изобилие. Печално е, но е дѣйствително. Всички сме свидѣтели на това. Ако на друго мѣсто може да има споръ отъ нѣкъдѣ, поне тукъ мисля, че нѣма да има такъвъ.

Войната, отъ обявяването ѝ, при воденето и до свършването ѝ, дойде да докаже, че тази корупция и фаворизация сж двѣ голѣми язви у насъ, били сж, сж и, тъй, както отиватъ работитѣ за днесъ въ България, азъ нѣма да се стѣня да ви кажа, че ще бѣдатъ и занаяпрѣдъ. Азъ никога не се лаская отъ фрази, отъ заключения, каквито онзи денъ, напр., правѣ г. д-ръ Геннадиевъ или други нѣкои патриоти, които не даватъ редъ другиму, особено тѣзи патриотари, които обичаха да стоятъ на топло и въ тилното управление. Азъ, казвамъ, отъ такива фрази не се блазня. Когато се говори и ще се говори за величието на България, ще трѣбва всичко да се каже; това, което е грѣло, да се разкрие и всѣкому да се даде заслуженото. Вѣрвамъ ли ние по този пажъ: това да прѣмѣняваме, на тогава заслуженото да не казваме, по нѣкакви държавнически съображения, както нѣкои се изразяватъ, бѣдете укрѣпени, че занаяпрѣдъ, може-би, ако се ангажираме въ една война или въ една такава акция, ние ще свършимъ — нека си го признаемъ — пакъ така печално, катастрофално. Нека се не стѣдятъ, било отъ страна на военнитѣ, било отъ страна на гражданскитѣ власти, когато се изнасятъ тукъ работи, които ги уличаватъ въ прѣстѣпниия, въ лопни дѣла. Тукъ съмъ длъженъ да забѣлжа, че, когато се обвиняватъ, било военнитѣ, било гражданскитѣ власти, желателно е да не се измекватъ работи отъ прѣститѣ, а всѣчко да бѣде подкрѣпено съ факти и съ доказателства. Спомнямъ си, че и другъ пажъ въ Народното събрание и другагѣ, особено тукъ, колчемъ се заговори за тази корупция, която владѣе не само въ военното вѣдомство, а и въ другитѣ, но въ особености въ военното вѣдомство, колчемъ се заговори, казвамъ, за фаворизацията, която владѣе въ това военно вѣдомство, тукъ много пажъ ние ви прѣсичатъ; идвало е даже до бой, като ви обвиняватъ и бърже-бърже ви залѣпватъ етикета на прѣдатель и безотечественикъ. И това, забѣлжете, се прави отъ онѣзи, които се маскиратъ, които могатъ да си служатъ съ тази мантия на патриотарство, съ която сж нахѣтатъ. Тѣ сж най-голѣмитѣ обвинители и ние отъ тѣхъ не можете да се вредите да кажете двѣ думи. Кажете ли ги, веднага идватъ обвинения, а работата може да отиде и по-нататкъ — да ви биятъ. И тѣзи именно обвинители, тѣзи монополизатори на патриотизмъ, които въ мирно врѣме не даватъ да продумате двѣ думи за служено и съ доказателства, въ врѣме на войната ние ги видѣхме всички на топло, да правятъ политика отъ кафенетата „България“ и „Панахъ“. Тѣ, освѣнъ че бѣха на топло и подъ стрѣха, както каз-

ватъ, по успѣха да напълнятъ и джобовѣтъ си — смѣло го казвамъ — да крадатъ съ законъ и безъ законъ.

Азъ догаждамъ, какъвъ ще бѣде отговорътъ на г. военния министъръ. Той ще бѣде съ отъ ония отговори, които правятъ впечатление, когато ги слуша човѣкъ, че се касае за работи доста обикновени. И отговорътъ на г. министра, какъвто и да бѣде, понеже разполага тамъ, надѣсно, съ болшинство, бива почти винаги задоволителенъ. Ако у насъ тукъ, отъ трибуната, и вънъ по агитациитъ се говори много лошо за българското офицерство, то не е затуи, че всичкото офицерство е грѣшно. Азъ никога нѣма да се съглася съ тѣзи господа, били тѣ даже отъ лѣво, или отъ дѣсно, когато се говори тукъ или вънъ отъ Събранието, да се обвинява тѣй безпощадно цѣлото българско офицерство. Не, нека всички се ограничимъ и помнимъ, че това, което се говори по адресъ на офицерството, то е за гнилото, за това, което се е провинило и е останало ненаказано досега и което — увѣренъ съмъ, желая да го оспорите — ще остане и за въ бѣдѣще ненаказано. Това е то, което именно възмущава обществената съвѣсть, това е то, което кара хората да отиватъ докрай, да губятъ и да обобщаватъ, да казватъ, че въ войната всички офицери бѣгали и че всѣки офицеръ крадѣлъ. Това не е вѣрно. И тѣзи господа, които сж говорили това и мислятъ и занаятъ да го говорятъ и да правятъ партизанство съ това, азъ бихъ ги молилъ да прѣстанатъ. Ние имаме, както е извѣстно на всички ви, съ стотици офицери убити или ранени въ войната. Нека тѣзи господа, които обвиняватъ en bloc цѣлото офицерство, не скверниятъ паметъта на тѣзи офицери; и тѣ сж оставили сѣмейства, майки, бащи и дѣца. Нека прѣдъ паметъта имъ се спре малко. Не е тамъ въпросътъ и така не трѣбва да се обвиняватъ всички. Ако знаете, че офицери сж бѣгали отъ бойното поле, че сж напущали сражения, ако знаете, че офицери сж правили гешефти, ще посочите имената имъ. Недѣйте се стѣснява тукъ, както много пжти се проповѣдва и казва: „Азъ не искамъ да си служа съ имена“. Не, оизи господниъ, който се е провинилъ и за когото можете да докажете това, той заслужава да бѣде споменатъ името му тукъ, макаръ че го нѣма, макаръ че е отектвующъ. Какво е това съ загадки да говорите: „Азъ знамъ единъ“. Кой е? Кажете го, стига да бѣде право и основателно обвинението, което хвърляте. Съ загадки не става.

Вѣрно е, и нѣма никой отъ васъ да оспори това, че малцина, нѣколко само отъ офицеритъ, провинени, било въ бѣгство въ врѣме на войната, било въ гешефти, сж осѣдени, и то съвършено малко. Военно-наказателниятъ законъ е голѣма мащеха, лоша мащеха. Не е майка, както трѣбва да бѣде, за всички еднакво. Ние знаемъ, съ стотици войници има осѣдени съ венчката строгостъ на закона. Слушате, отъ една страна, че войникътъ, за бѣгство отъ линията или въ лицето на неприятеля, както искате — едно прѣстѣпление, което влѣче слѣдъ себе си тежко наказание — да се наказва на 5 или 10 години затворъ даже и на обѣждане, а отъ друга страна, че офицеръ, сжщо воененъ чинъ, само че началство, когато го сѣди военниятъ сѣдъ, за голѣма изненада — така си е било, така става и сега — осѣжда го само на 4 мѣсеца или 3 дена гаупвахтъ, а гаупвахтъ значи арестъ при млѣко съ какао — само му се взема пашката, да не му прѣчи.

А. Механджийски: Защо му е? Той въ кѣлци не я поси.

Н. Сидеровъ: Това е именно, което не се прави и отъ Военното министерство. Г. генерале! Досега би трѣбвало, паралелно съ тия войници, които вие сждите съ венчката строгостъ на закона, да отидете и

по-нататкъ да осѣдите поне 20 или 50 души отъ провинилитъ се началници, а такива ги имаме. Печално е, казвамъ още единъ пжтъ, нека се съгласимъ, но това е вѣрно. Не може да се допусне, че като е офицеръ, не трѣбва да бѣга или не може да извърши прѣстѣпление. Ще извърши — хора разни, натури разни; може нѣкой да носи генералски погони, другъ реднишки — и единътъ го е страхъ и другиятъ — бѣгати. Недѣйте мисли, както нѣкой отъ земледѣлската група сме слушали да приказватъ по селскитъ дюкани, че щомъ е офицеръ, той не трѣбва да бѣга. Тѣзи провинени, било граждански, било военни лица, ненаказани досега, още вълнуватъ, възмущаватъ обществото; и тоя протестъ, както забѣлѣзвате и до днесъ не е прѣстаналъ, и като-че-ли ще отиде още по-далечъ, а, може-би, да се прояви и въ по-рѣзка форма.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ г. д-ръ С. Иванчовъ)

Моето питане се отнася за военни лица, а били тѣ и граждански, провинени въ гешефти, въ обири на вещи и пари, които, съгласно положението, които дѣйствуватъ прѣвъ врѣме на война, трѣбваше да останатъ като притежание, като плячка, както се изразяватъ, държавна. Такива случаи имаме — г. военниятъ министъръ ги знае, мнозина и отъ насъ сж свидѣтели за тѣхъ — въ Сѣресъ, Гюмюрджина, Одринъ, Лозенградъ и т. н., а особено въ Гюмюрджинско и Одринско. Тамъ ние най-добри сж илюстрираме. Азъ съ нѣколко думи ще ви кажа, какъ гражданскитъ и военни власти тамъ бѣха раздѣлени на два лагера, но най-голѣмиятъ скандалъ е тамъ, че кавгитъ и разправиятъ, задѣто не можеха да си разпрѣдѣлятъ плячката, ставаха на улицата. Ние Одринъ го прѣвзехме, но го взехме и — какъ да се изразя, не зная — го обрахме. Вѣрно е, че въ всѣка война ставатъ тия работи — на турски, дѣто го казватъ бозгунъ, всичко е развала. И слѣдъ 100 години, и слѣдъ 200 години да воюватъ, пакъ ще се намѣри това гнило, пакъ ще се намѣрятъ тия апетити — тѣ нѣма да угаснатъ. Но прави ми впечатление, че тукъ това е система. Одринъ бѣше затворена крѣпостъ, но въ парично отношение, колкото се отнася до паритъ, Одринъ не бѣ такава крѣпостъ. Одринскитъ учрѣждения, войскови и цивилни, работѣха съ тамошнитъ чужди банки. Въ одринскитъ каси винаги се намираха пари. Когато влѣзохме въ Одринъ, струва ми се, че имаше доста лири въ каситъ — не е важно, да-ли сж 100, или 500, или 1.000. Важно е това, което азъ искамъ да изтъкна прѣдъ васъ, че на военнитъ власти именно въ случая се падаше — съгласно наредбитъ въ такова врѣме — да турятъ веднага рѣка на венчки каси, които се намираха въ гражданскитъ и военнитъ учрѣждения. Такова нѣщо, за голѣмо съжаление, не стана. Какъ мислите вие, че можемъ да си обяснимъ, защо слѣдъ като падна Одринъ на 18 мартъ, чакъ на 23 мартъ излѣзе заповѣдъ отъ губернаторството, съ която се назначава комисия да констатира, какво има, какво остава за държавна плячка, било мобили, било вещи или пари въ каситъ. Можете ли вие да допуснете, че началството по погрѣшка е направило това опущение? Това е допустимо за единъ или два дена, но не за 10 или 11. Азъ имамъ тукъ актове и документи, които г. министърътъ трѣбва да знае, защото моето питане е отдавна и той трѣбва да се е заинтересувалъ отъ слѣдственото дѣло, което се намира въ главното прокурорство, които ако ги прочете, ще ви настрѣпатъ космитъ, но не искамъ да отнемамъ врѣме съ това. Кой откъдѣто допѣлъ — майоръ, подполковникъ — всѣки станалъ голѣмецъ, назначилъ комисия и бѣрка въ каситъ. Ще ви кажа за една такава самозванна комисия. На 13 мартъ влизаме въ Одринъ. На 19 се явява комисия съ прѣдседателъ полковникъ,

съставъ еди-какъв си, въобще самозванна. Може ли да съществува такава комисия, да ходи да бърка въ всички каси въ Одринъ, да разполага съ всички мобили и вещи, които сж останали. Виждате, че тъй не е трѣбвало да се постъпи, но началството, за съжаление, е издало такава заповѣдъ чакъ на 23 мартъ. Вие ще видите, че въ една каса сж намѣрени 1.728 турски лири и други нѣкакви монети по единъ грошъ и т. н.; намѣрена е друга една каса съ ключъ, но запечатана безъ воекъъ и безъ да има часовой да я пазя, друга пъкъ, запечатана съ воекъъ, но загубилъ се ключътъ. По-нататъкъ ще видите, има единъ актъ, отъ който се вижда, че въ една каса сж се намѣрили два гроша турски или 40 ст., въ скоби казано, и една бокха съ книги; друга една каса ступена, по се знае, кой я е ступилъ. Не е въпросъ за повече подробности, но казвамъ, че ако началството, въ случая губернаторството — струва ми се, че е това негова работа — бѣше пазнавало на 14 или 15 мартъ, два дена слѣдъ падането на Одринъ, една комисия, тя можеше да тури рѣка на всичко. И азъ, отъ свѣдѣнията, които можахъ да събера отъ турскитѣ касиери въ Одринъ и отъ книгитѣ, които видѣхъ, прѣдполагамъ, че въ одринскитѣ каси е имало много пари. Азъ знаахъ Мастилъ бей, когото извикаха отъ Пловдивъ, като турски пѣхникъ, че единъ майоръ бѣше вземалъ 1.000 лири. Г. Кехлибаровъ, ако е тукъ — мисля, че отсъствува — ще каже, той знае този случай, понеже бѣше слѣдователъ въ Одринъ. Тѣзи 1.000 лири нови, чарклини, слѣще не виждали, както се казва, били употребени за нѣкакви държавни нужди. Пакъ държавна тайна — се тая стара пѣсенъ. Тукъ имамъ документи на една комисия отъ граждански чиновници, назначена по-подиръ, въ присѣдството на пѣкой полковникъ, и сжщата тази комисия, констатира, че каквото се търсило не се е намѣрило, и завършва така: „Не се знае — каже — кои офицери сж ходили тукъ и сж задигнали тѣзи мобили и вещи“. Но тия всички подробности — бихъ ви отнелъ много време съ тѣхъ — г. военниятъ министъръ не е да ги не знае. Моего питане е дадено прѣди повече отъ мѣсецъ, азъ ви посочихъ и каждъ се памира слѣдственото дѣло. Тамъ има офицери, които сж се провинили, и ако и това е ненаказуемо, не знаахъ кое ще бѣде: безъ ничие разпореждане на началството да влѣзете и да разполагате съ държавната плячка; даже да нѣма доказателства, че вие не сте взели единъ грошъ отъ касата, вие сте посегнали на вещь, която трѣбва да бѣде притежание на държавата. Менъ ми се струва, г. военни министри, че ще има — въ тия протоколи, въ това слѣдствено дѣло Вие ще видите — уличени много отъ нашитѣ по-висши офицери, за голѣмо съжаление и досега за тѣхъ нищо не е направено. Не е направено нищо сжщо за Гюмюрджина и за Лозенградъ. Този лозенградски прокуроръ — Бракаловъ, струва ми се, забравихъ какъ се казва — е осъденъ, на 4—5 мѣсеца гаупвахтъ. Съгласете се, това става малко късно, но и да го направите сега, нѣма да поврѣди — би трѣбвало да стане досега. И когато вие слушате тази врѣва, тѣзи протести за амнистията, то не се дължи на нищо друго, то се дължи на туй, което видѣха войницитѣ въ време на война, знаейки положително, че има провинени началници, а не се наказватъ сега. Отъ тамъ ври сега всичко. Азъ слушамъ съвършено неоснователно, че нѣмало съставъ за воененъ сждъ. Какъ намѣрихте съставъ за военнитѣ сждилища да осждите войници, а не намѣрихте съставъ за сждане на офицери? Ако вие бѣхте направили разпореждания, тия, които вдигатъ гюрюлтия, които сж толкова вискателни за амнистията и тъй сж се настѣрвали противъ офицеритѣ, азъ съмъ убѣденъ, пѣха до поутихнатъ. А това не е направено. Това е печално, нека си го признаемъ, фактъ е. И недѣйте само, когато говоримъ особено за армията, само съ фрази да я засилвате.

Има много да се цѣри тукъ, всѣкому заслуженото вие трѣбва да дадете. Недѣйте само засилва армията съ думи, съ ласкави думи и фрази — величие, реваншъ и т. н., другъ пѣкъ, когато имамъ случай да говоря, ще говоря по това по-много — но се искатъ дѣла. За голѣмо съжаление, досега, откато е станала демобилизацията, азъ съмъ се интересувалъ отъ нашата армия, тя си отива, както и въ другитѣ вѣдомства, съвършено по старому и още, ако искате, рѣздиво. Прѣдставете си, напр., единъ случай много дребенъ, но много характеренъ. Искате разрѣшение отъ началника: „Разрѣшете да остана, г. полковникъ“ — началството е властно да разрѣшава да остане или не; но защото не сте казали: „Г. полковникъ, разрѣшете да остана“, не ви разрѣшава и вие трѣбва да си налѣзете. Какво е това? Това значи да замръзвашъ подъ нулата и никога да не се размръзвашъ. Азъ чакамъ, както казахъ, да видя какъвъ ще бѣде отговорътъ на г. военния министъръ; въ всѣки случай, за да не прѣдвѣрна работата, ще чакамъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. военниятъ министъръ.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Г. г. пародни прѣдставители! Отъ прѣдипнитѣ питання вие разбрахте, че едно голѣмо число офицери, повече отъ 300 души, сж привлѣчени подъ сждебна отговорностъ за разни нарушения на своитѣ длѣжности. Въ това число влизатъ и такива, за каквито запита г. запитвачътъ. Една частъ отъ тѣхъ сж осждени, други подлежатъ да се сждятъ. Така щото, отъ това се вижда, че нито азъ, нито пъкъ другъ отъ военното вѣдомство е ималъ намѣрение да прикрива нѣкакви прѣстѣпления. Азъ заявявамъ категорически и опровергавамъ думитѣ на г. Сидерова, че се е желасло да се прикриятъ нѣкои прѣстѣпления въ армията. Азъ съмъ първиятъ, който некамъ да се изнесе злото и да се изкорени отъ нашата армия, защото ако на г. Сидерова и на други ти е мила, на мене, който съмъ прѣкаралъ 35 години въ нея, ти е още по-мила. И азъ съмъ дошълъ тукъ именно съ цѣльта да изкореня тѣзи злини. Ако нѣщо е направено въ тази посока, то може да се види отъ сждебнитѣ слѣдствия и отъ дѣлата въ военнитѣ сждилища. И ще се види, че никой офицеръ не е билъ протезиранъ, нито е било прикривано нѣкое дѣло.

Г. Сидеровъ каза, че военнитѣ сждилища не еднакво гледали къмъ войницитѣ и къмъ офицеритѣ, нѣкои се освобождавали или наказавали, офицеритѣ по-слабо, а войницитѣ по-строго. За това азъ не мога да отговарямъ. Военнонаказателниятъ законъ е такъвъ, прѣдвидени сж за извѣстни прѣстѣпления на офицеритѣ извѣстни наказания, а за войницитѣ сжщо особени наказания.

Недѣлко Атанасовъ: Законътъ е добъръ, но сждилищата не раздаватъ правилно правосъдието.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Има военни сждилища, съставени по закона отъ лица, които сж изпѣли извѣстни цензове, тѣ прилагатъ закона и тѣ трѣбва да отговарятъ. Ако на васъ не се харесватъ, вие кажете въ какво сж провинени, по азъ не мога да отговарямъ и не знаа какво трѣбва да права противъ сждитѣ. Единственитѣ учрѣждения, които ние търсимъ да бждатъ безпристрастни и да разрѣшаватъ всички наши спорове, то сж, безспорно, нашитѣ сждилища, военни и граждански. И азъ мисля, че ние би трѣбвало да имаме довѣрие къмъ тѣхъ. Ако отъ тѣхъ се вдигне довѣрието, тогава не знаа кой ще оправи нашитѣ работи. Азъ желая военното правосъдие да върви тъй, както трѣбва по закона.

Сега, като се говори така общо, че военнитѣ сждни гледатъ на офицеритѣ по-леко, то е общо казано, и

азъ не мога да отговоря, освѣтъ общо. Нека г. Сидеровъ каже нѣкои факти, дѣто нѣкой сѣдия се е провинилъ въ неизпълнение на своята обязаность; тогава ще упражня азъ своята властъ, ще го подведа подъ отговорность споредъ закона. Но вътъ отъ закона не мога да тегля сѣдинтъ подъ отговорность; заради туй, че г. Сидеровъ казалъ, че тѣ като не си изпълнявали дълга, да взема да ги изпядя. Дѣ да намѣря други, за да ги туря на тѣхното мѣсто?

Относително богатствата на Одринъ и азъ съмъ чувалъ, че е имало разхищение. Азъ не съмъ билъ тамъ, не зная, то е съвсѣмъ нова работа за менъ, която узнахъ, като се върнахъ отъ войната. И тѣзи злоупотреби се издирватъ. Ще се откриятъ или не, защото много е трудно да кажа положително, на всѣки случай азъ ги дира, и най-първото удовлетворение, което ще се получи за откриване на виновниците, ще бѣде моето. Азъ ще се радвамъ най-напрѣдъ, че могатъ да се откриятъ лицата, които, вмѣсто да изпълняватъ своя дългъ прѣзъ врѣме на войната, сж отивали да плячкосватъ. Ще видимъ слѣдствието какво ще каже, и ако се намѣрятъ, бѣдетъ увѣрени, нѣма да ги пощадимъ.

Г. Сидеровъ, още когато започна своето питане, изказа убѣдението, че, колкото той и да говори, още отсега знае моя отговоръ — че той ще бѣде общи фрази, които сж говорени и по-напрѣдъ. Азъ не мога друго-яче да отговоря, освѣтъ сж общи фрази, защото и неговото питане е общи фрази. Нека посочи факти, и на тѣхъ ще отговоря, както отговарямъ на г. г. прѣдставителитъ, когато ми посочватъ такива. И азъ ще се радвамъ, ако г. Сидеровъ ми даде тия протоколи, ако ми покаже тия дѣла, които знае и които сж останали скрити и неразгледани. Но той говори тукъ сж общи фрази, че сѣдинтъ такива били, офицеритъ такива били; то е стара пѣсенъ. Като е увѣренъ, че тѣй ще му се отговаря, тогава, защо ме пита? Дайте ми факти и ако не Ви отговоря удовлетворително, тогава само ще можете да обвинявате мене и моето вѣдомство, че не сме си изпълнили своя дългъ. Но, докато не ми посочите факти, не е хубаво да повдигате въ Събраниято обвинения, които не заслужава българската армия. (Ръкоплѣскане отъ дѣспичата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателствуещъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Коста Сидеровъ да каже, доволенъ ли е отъ отговора на г. министра?

К. Сидеровъ: Азъ казахъ, че налучквамъ какъвъ ще бѣде отговорътъ. Азъ моля г. военния министъръ да се не отидя така леко къмъ тия работи и да знае, че азъ зная въ какво се състои моето питане. Не така леко Вие можете да се изпъланете — позволете.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Отъ никого не искамъ да се изпълзна, г-не. Азъ стоя твърдо на своя постъ и най-малко сте Вие, който ще ме обвинявате. Покажете факти и азъ ще Ви отговоря.

Никакво изпълзване не искамъ да има. Това е само демагогия!

К. Сидеровъ: Азъ ще Ви кажа, какво е демагогия.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Щѣлъ съмъ да се изпълзна отъ неговитъ рѣчи! Азъ отговарямъ прѣдъ народното прѣдставителство.

К. Сидеровъ: Не казвамъ, че ще се изпълзнете отъ моята рѣка. Вие погрѣшно ме разбирате и на вѣтъра се сѣрдите. Азъ не казахъ, че Вие ще се изпълзнете отъ моята рѣка, защото Вие и тѣй сте свободенъ.

Прѣдседателствуещъ д-ръ С. Ивановъ: Г. Сидеровъ! Имате петъ минути на разположение да за-

явите, доволни ли сте или не отъ отговора на г. министра.

К. Сидеровъ: Въ питането си азъ съмъ казалъ на г. военния министъръ на какво искамъ да ми отговори. Сега, г. военни министре, вземете още нѣкого отъ г. г. народнитъ прѣдставители, когото искате, и елате съ мене въ Главното военно прокурорство, дѣто азъ ще ви намѣря грамада отъ несвършени слѣдствени дѣла. Азъ за туй Ви говоря. Тѣзи дѣла сж още отъ Одринъ, Лозенградъ и т. н., и сега се намиратъ въ Главното военно прокурорство. Г. Военниятъ министъръ не си е направилъ безпокойството да потърси или да попита по телефона поне.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Зная, г. Сидеровъ, че има дѣла.

К. Сидеровъ: Сега искате да Ви припомня факти. Искате ли да Ви отнема два часа? На това можете ли да отговорите, г. министре? Азъ затуй Ви казахъ, отнесете се къмъ Главното военно прокурорство, и тамъ ще намѣрите, че се е продавалъ ликътъ на Негово Величество въ Гюмюрджина съ цѣна произволна — по 100—200 л. Това Вие ще намѣрите въ Лозенградъ, въ Одринъ.

Нѣкой отъ дѣсницата: Това е ново питане.

К. Сидеровъ: Искате отъ мене да Ви кажа факти.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Това не е питане, а сж обвинения.

К. Сидеровъ: Вие искате пакъ по другъ начинъ да се отървете.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Азъ не се боя, та да се отървавамъ. Азъ не съмъ прѣстѣпникъ, за да ми казвате, че съмъ искалъ да се отървавамъ. Пазете си думитъ, недѣйте ме обижда! Азъ не искамъ да се отървавамъ отъ никаква отговорность; азъ съмъ тукъ и ще отговарямъ прѣдъ Народното събрание.

К. Сидеровъ: Желая отъ г. военния министъръ да различава това, което е обидно, отъ това, което не е обидно.

К. Панайодовъ: Такъвъ му е табиеътъ винаги да говори, г. министре.

К. Сидеровъ: Недѣйте ме прѣсича баремъ Вие, защото ще кажа за дървата.

К. Панайодовъ: За тѣзи дърва три вѣстника осжидихъ, заповѣдайте и Васъ да осжидя.

К. Сидеровъ: Ще го кажа на д-ръ Момчилова.

Д-ръ И. Момчиловъ: На д-ръ Момчилова не можете това да го кажете.

К. Сидеровъ: Нека г. военниятъ министъръ позволи да му кажа, че азъ нѣмахъ нито най-малко намѣрение да обиждамъ, и желалъ бихъ единъ отъ тукъ да ми каже, какъ съмъ го обидилъ. Но, когато бѣда прѣдизвиканъ, азъ плащамъ много скжпо. Това ми е слабость или както искате го кажете, азъ плащамъ скжпо, но прѣвъ не обиждамъ.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Вие прѣвъ обидихте.

К. Сидеровъ: Азъ не съмъ обиждалъ никого. Ако има обида, прѣдседателството е тамъ, то ще приложи

правилника и въпросът ще се разрѣши, а не както Вие разбирате. Вие казвате, че сѣдилищата били самостоятелни, да изнесемъ случаи и да говоримъ за сѣдилищата. Г. военниятъ министъръ донѣкъдѣ е правъ, ако бѣше въпросъ за гражданскитѣ сѣдилища, когато казва: „Азъ какво мога да направя? Сѣднитѣ сѣ несмѣняеми, азъ не мога да бутамъ извъстно производство, да го прѣнеса, или да направя да се обжалва отъ една инстанция въ друга“, но за военнитѣ сѣдилища не е така. Вие знаете и ние знаемъ военно-сѣдебния законъ. Вие знаете, че тамъ съществува съвършено голѣма разлика; Вие знаете, че началството лично може да унищожи едно производство, когато едно гражданско производство не може да се унищожи само отъ едно лице, и то не отъ сѣдия, а цѣлото производство ще отиде въ послѣдната инстанция, касацията, която има право да каже своята послѣдна дума.

К. Панайодовъ: Значи, Вие искате военниятъ министъръ да се мѣси въ сѣдилищата?

К. Сидеровъ: Вие, г. министре, сте направо началникъ на военнитѣ сѣдилища по военно-наказателния законъ. Това ще откажете ли?

Д. Кьорчевъ: Само за дисциплинаритѣ дѣла.

К. Сидеровъ: Това значи, че Вие имате право да се намѣсите и да попитате военнитѣ сѣдилища, защото и тия лица още не сѣ разслѣдвани. Азъ Ви ги посочихъ, трѣбваше Вие да се отнесете къмъ военното прокурорство. Ако обичате и ако не щете да си разваляте спокойствието, азъ на драго сърце ще отида да направя справка и ще Ви донеса факти.

Нѣкой отъ дѣсницата: Кажете факти.

К. Сидеровъ: Г. военниятъ министъръ иска факти. Той самъ призна, че имало такива дѣла, но се прави, че не ги знае какви сѣ.

Д. Кьорчевъ: Г. прѣседателю! Защо не му направите бѣлѣжка? Половина часъ вече говори.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Моля, моля.

К. Сидеровъ: Ако г. военниятъ министъръ не желае да направи тоя трудъ, нека възложи на мене да направя тая справка, и азъ ще отида навредъ, ще донеса тия факти.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Защо не отидете да направите справка?

К. Сидеровъ: Азъ съмъ убѣденъ, че г. военниятъ министъръ ги знае; азъ искамъ да ги изнеса на васъ. Азъ завършвамъ, г. министре, но ще Ви кажа, че Вие не правите хубаво, недѣйте така отговаря.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Никого не желая да покровителствувамъ. Азъ желая, щото всички мои подчинени да изпълняватъ точно длѣжността си, споредъ закона. Ако желаете, елате въ министерството да ви покажа колко прѣдписания азъ съмъ направилъ, за да си изпълняватъ особено сѣднитѣ своята работа и да я ускорятъ, защото азъ намѣрихъ отъ войната едно твърдѣ голѣмо наслѣдство, съ което не зная какъ ще ликвидираме. Заварихъ хиляди дѣла. Азъ се стѣвѣтвахъ съ главния прокуроръ какво да направимъ, защото това наслѣдство е много голѣмо — народътъ

иска да види резултата. Той отговори, че има хиляди дѣла, които не могатъ съ единъ замахъ да се свършатъ, че ние ще трѣбва да вървимъ полета и постепенно; всѣко дѣло иска да се разглежда, да се изслѣдва, да се докладва и слѣдъ това да му се даде ходъ. И когато г. Сидеровъ казва, че виждалъ въ военното прокурорство сума папки съ такива дѣла, това е вѣрно, азъ не го отказвамъ, има много неразгледани дѣла. Но какво да се направи, когато нѣма повече сѣдилища? Една мѣрка само, която можехъ да взема, то е да удвоя състава на военнитѣ сѣдилища, и то не да сѣдятъ само войници — азъ протестирамъ противъ това обвинение — а да сѣдятъ всички еднакво: офицери, подофицери и войници. Този двоснъ съставъ на сѣдилищата не можакъ да го увелича повече, да го утрои или уопоторя; азъ бихъ желалъ да ги увелича още, но за жалостъ нѣмамъ повече сѣднии. Какво да правя? Употрѣбиха се всички усилия. Въ тази работа не съмъ заинтересованъ, та да казвате, че покровителствувамъ нѣкого. Азъ желая да се ликвидира съ тази морална страна на армията, защото това ме боли прѣди всичко мене, и казахъ, че съмъ търсилъ всички мѣрки за това, но, освѣнъ тѣзи, които ви казахъ, не можакъ други да намѣри. Разпоредихъ, щото сѣдилищата да работятъ постоянно, за да могатъ да свършатъ дѣлата, колкото се може по-скоро. Азъ не мога да искамъ съ единъ замахъ да се свърши тази работа, защото хиляди дѣла не могатъ да се разгледатъ така лесно. Вие може да сте адвокатъ, тукъ има и други адвокати, вие знаете какъ се гледа едно дѣло, по което има много свидѣтели, или което се касае за сериозно прѣстѣпление; тѣзи дѣла не може да се минатъ надѣвнати.

И тѣй, г. г. народни прѣдставители, заявявамъ, че азъ зная какво има много неразгледани дѣла, че има много още да се доизслѣдватъ. Но това е по причина, че нѣмаме достатъчно сѣднии. Ще минатъ още много мѣсеци, додѣто се свършатъ всички тѣзи дѣла. Това азъ го казвамъ безъ да правя измама, или илюзия нѣкаква си, или самооболщение. Убѣденъ съмъ, че работата ще се протака още дълго врѣме, защото не може лесно да се ликвидира работата на една война, въ която участвувахме съ 600-хилядна армия.

К. Сидеровъ: Не е хубаво това.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: (Зѣлн) Нѣмате думата, г. Сидеровъ, не можете да говорите.

К. Сидеровъ: Внимавайте, щото тази работа да не чака амнистията.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Пристъпаме къмъ друго питане — питането отъ видинския народенъ прѣдставителъ г. Тодоръ Петровъ до г. министра на финанситѣ. Тукъ ли е г. Петровъ?

Обаждатъ се отъ крайната лѣвица: Нѣма го.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Г. Станю Златевъ тукъ ли е?

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: На г. Недѣлко Атанасовъ иде редъ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Отъ коя дата е неговото питане, г. министре?

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Отъ 7 май.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Питането на г. Златева е отъ 9 май, тѣй щото по-напрѣдъ ще се отговори на питането на г. Атанасова.

Има думата г. Недѣлко Атанасовъ.

Недѣлко Атанасовъ: Г. г. народни прѣдставители! Моето запитване къмъ г. министра на войната...

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Запитвано ли е?

Недѣлко Атанасовъ: Да, то е запитване, не е питане. То ще остане за въ четвъртъкъ.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Има друго питане отъ г. Конова.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Нѣма го.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Има питане отъ 9 май отъ г. Дечо Теневъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: И него нѣма.

Слѣдующето питане е отъ г. Джидрова къмъ г. военния министъръ.

Д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Вслѣдствие на оплаквания, писма и други свѣдѣния, азъ направихъ на г. военния министъръ слѣдующето питане: (Чете)

„Прѣзъ днитѣ отъ 2—9 априлий т. г. въ гр. Свиленъ е заседавала наборната комисия за прѣглеждане на младежитѣ, които подлежатъ на наборъ. Този прѣгледъ е ставалъ на всички лица отъ мъжки полъ до 26-годишна възраст, даже и на такива, които сж прѣкарвали военната служба въ редоветѣ на турската войска прѣди войната. Заявленията на такива лица не сж се взимали подъ внимание, защото не притежавали надлежни документи, когато е знайно, че войната по тоя край създаде условия, при които не е могло да се запазятъ общественитѣ архиви, а камо ли частнитѣ документи отъ българитѣ.

„Считамъ за неизлишно да изтъкна, че на тоя край държавата не е могла да се притече на помощъ на земледѣлцитѣ, опропадени отъ войната, не е раздадено сѣме за посѣвъ, а отпуснатата напослѣдъкъ помощъ, като законѣла, не стига за цѣлѣта, така че голѣма частъ отъ населението очаква прѣхраната си, заедно съ тая на нещастнитѣ сѣмейства, отъ свободнитѣ рѣцѣ, отъ личния трудъ тъкмо на младежитѣ отъ 22—26-годишна възраст, които до войната сж били чужди подданици и сж прѣминали призивната възраст.

„На основание чл. 60 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното събрание имамъ честъ да отирая слѣдното питане къмъ г. военния министъръ, когато моля за бързъ отговоръ:

„1. Извѣстно ли му е, че наборната комисия, която е заседавала въ Свиленъ отъ 2—9 априлий т. г., е прѣглеждала и взимала за войници въ 38 прѣзивъ и лица отъ 22—26-годишна възраст?

„2. Смята ли той, че това е законно дѣйствио и да-ли това е извършено по нареждането на Военното министерство или друга властъ?

„3. Счита ли той да вземе мѣрки, щото младежитѣ отъ 22—26 години, които до войната сж били чужди подданици и, слѣдователно, неподлежащи на наборъ, да бждатъ освободени?

„4. Не намира ли за необходимо да даде наставления на комисията въ смисълъ, че изслужената военна служба въ турската армия да се удостоверява не само съ турски документи, но и по другъ начинъ, който да улесни на тоя фактъ“.

Д. Кьорчевъ: Това става съ законъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Защо?

Д. Кьорчевъ: Ами какъ, съ разпореждане на министерството ли?

Д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Това е питането. Моля г. военния министъръ, ако има свѣдѣния и данни и ако желас, да ми отговори.

Понеже се направи едно малко възражение, ще кажа, за да допълня мисълѣта си, че за да се улесни установяване службата на българитѣ въ този край, дѣто вѣроятно документитѣ лесно могатъ да изчезнатъ чрѣзъ пожари, чрѣзъ грабежъ и пр., нѣма нужда да се прави законъ.

Д. Кьорчевъ: Ами какъ?

Д-ръ П. Джидровъ: Нѣма нужда. Ако азъ прѣдставя единъ документъ, че съмъ служилъ, не бива да служа, щомъ съмъ си отбилъ военната повинностъ. Ако азъ кажа: служилъ съмъ, ето ви доказателство — не надлежно, не уволнителенъ билетъ, ами просто удостоверение отъ общината, която по провѣрка удостоверява, че съмъ служилъ — би трѣбвало да се зачете тази служба.

Д. Кьорчевъ: Ще има ли единство въ тѣзи доказателства?

Д-ръ П. Джидровъ: Трето, понеже се касае да се улесни работата, би могло Военното министерство да нареди да му се събератъ свѣдѣния отъ прѣдседателитѣ или членоветѣ на наборнитѣ комисии, и по тѣзи свѣдѣния да се разрѣши въпросътъ.

Понеже считамъ, че би могло да се помогне на този край, азъ ходатайствувамъ, г. военниятъ министъръ да бжде отетъчивъ къмъ тѣзи хора.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Извѣстно ви е, че слѣдъ войната остана една частъ отъ турската територия у насъ. Тя е западна Тракия, въ която ние създадохме една X дивизия. Тая дивизия нѣмаше никакъвъ запасъ, и за това, на основание чл. 34 отъ закона за посене на военнитѣ тегоби, извикахъ всичкитѣ набори отъ 20—26-годишна възраст, защото военниятъ министъръ има право да извиква младежи, които не сж изслужили до 30-годишна възраст. Цѣлѣта ми бѣше да се извикатъ повече набори, за да може да се попълни тази дивизия съ повече войници, и по такъвъ начинъ да освободимъ онѣзи войници, които сж отъ Сѣверна и Южна-България, взети отъ полковетѣ и отъ тамошното население. Повикването на тѣзи новобранци или младежи е направено по съображенията, които казахъ. Взети сж всички мѣрки, щото това повикване да не тежи на населението, което е пострадало отъ войната. Г. Джидровъ казва, защо да се взематъ тѣ, когато тѣ досега сж били чужди подданици. Тѣ сж били досега такива, но ние ги смятаме сега за наши подданици и затова ги викаме въ редоветѣ на войската. Съ окръжно прѣдписание отъ 18 януарий, № 512 — значи, много по-рано отъ питането — Министерството на войната е разпоредило слѣдното: (Чете) „Служилитѣ въ турската армия двѣ и повече години се освобождаватъ отъ повикване подъ знамената, ако прѣдставятъ документи за изслуженото врѣме отъ бившитѣ военни турски власти или отъ сегашнитѣ общински управления“. Азъ мисля, че харесвае това разпореждане. Тѣзи, които сж служили въ турската войска двѣ години, се освобождаватъ отъ повикване у насъ въ редоветѣ на войската, слѣдъ като прѣдставятъ или документъ отъ военната турска частъ или пъкъ отъ общинскитѣ власти сега. (Чете) „Служилитѣ въ турската армия по-малко отъ двѣ години, ще се взематъ на служба въ нашата армия, като имъ се зачете службата, прѣкарана въ турската войска, за което трѣбва да прѣдставятъ документи за прослу-

женото време отъ бившите военни турски власти или пъкъ отъ сегашните общински управления". Това е, значи, за тѣзи, които сж служили въ турската армия. Освѣтъ това, азъ получихъ оплаквания отъ много села, които сж пострадали въ време на второто нашествие на турскитѣ башибозуци въ Тракия, въ които села е имало опожарявания и плячкосвания, вслѣдствие на което населението се намѣри въ много лошо положение, и понеже тѣ сж посѣли ниви и трѣба сега да ги жънатъ, помолиха ме да намѣря начинъ, за да ги освободя, додѣто прибератъ жътвата си. Азъ разпоредихъ до наборнитѣ комисии, щото всички онѣзи новобранци, които произлизатъ отъ села, разрушени и пострадали отъ нашествието на турцитѣ, да се отложатъ за догодина. Мисля, че това разпореждане е умѣстно и населението остана доволно. Макаръ тази X дивизия нѣма да бѣде попълнена съ новобранци, защото слѣдъ тѣзи освобождения ще постѣпи една много малка частъ, и за попълване на полковетѣ отъ тази дивизия ще трѣбва да се взематъ много войници отъ полковетѣ отъ Северна и Южна-България, при все това азъ влѣзохъ въ положението на това население и заловѣдахъ на наборнитѣ комисии, щото новобранци, произхождащи отъ пострадали села, да се отложатъ за догодина. Това е моето разпореждане, отъ което се вижда, че азъ съмъ ималъ присърце интереситѣ на населението отъ този край.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Джидровъ! Доволни ли сте отъ отговора на г. министра?

Д-ръ П. Джидровъ: Азъ съмъ доволенъ отъ отговора на г. военния министъръ, въ такава смисълъ, че той застъпва едно гледище, което счита законно, и по силата на него е далъ разпореждане да се взематъ за войници младежитѣ отъ 22 до 26-годишна възраст. Ако въ случая би могло да се намѣри способъ, щото тѣ да бѣдатъ освободени на законно основание, то е единъ въпросъ на разбирателство, единъ въпросъ на убѣждение на г. министра. Не искамъ отъ него да върши беззакония. Доволенъ съмъ особено отъ това негово разпореждане, извършено въ кръга на своята власть, прѣдъ видъ на една особена нужда и прѣдъ видъ на тѣзи оплаквания, които сж направени тоже до мнозина и до мене. Азъ даже получихъ една такава телеграма отъ извѣстни хора, че било разпоредено да се отложатъ, докато си привършатъ полската работа — това ми направи впечатление, и затуй очаквахъ да чуя, какво е направено. Не мога да не бѣда доволенъ отъ тѣзи разпореждания, които г. министърътъ е направилъ, за да улесни положението на тѣзи хора.

Сега бихъ молилъ г. министра да улесни онѣзи, които сж служили военната си служба въ Турция, въ тази смисълъ, че наборната комисия да обяви на населението, че могатъ да ваятъ и мѣстнитѣ удостоверения. Искатъ имъ документи; хората не знаятъ: тѣ нѣматъ още прѣдставление за документи — тѣзи нови българи. Понеже се отсрочва единъ видъ тѣхното вземане за войници, г. министърътъ може да разпорежи въ такъвъ смисълъ, да улесни прѣдставянето на доказателства, като съобщи на наборнитѣ комисии да обаятъ на населението чрѣзъ глашатаи или по другъ начинъ, че е възможно да се доказва това и съ удостоверения отъ общинскитѣ власти. Въ такъвъ случай, удостоверения, засвидѣтелствувани отъ извѣстни хора, знаемъ какъ се издаватъ.

Сега, азъ не зная на какво основание се взематъ тия младежи до 26-годишна възраст. Понеже вие вземате призиви, по силата на закона за въоръженитѣ сили, взематъ се тѣзи чужди подданици отъ

българско произхождение, които дойдатъ въ България, до 26-годишна възраст — 25 включително. Вие считате ли, че това сж чужденци отъ българско произхождение, дошли въ България?

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Не.

Д-ръ П. Джидровъ: Азъ мисля, че цѣльта на закона е да уреди положението на ония лица отъ Тракия и Македония, които дохождатъ въ нашата държава: понеже се ползватъ отъ облагитѣ на тая страна, трѣбваше законътъ да постави задължение на тия хора до тая възраст да служатъ въ войската. Но понеже това сж нови земи, тия хора не дохождатъ въ България да станатъ български подданици по свое желание, ами защото сж освободени, защото тия земи сж прѣвзети. Тѣй щото, мисля, че би трѣбвало г. военниятъ министъръ да не пралага чл. 24 за тия българи. Ако има нужда да вземе повече набори, той трѣбва да стори това по законодателенъ редъ. Азъ считамъ, г. военни министре, че Вашето ссилаване на чл. 24 отъ закона за въоръженитѣ сили не може да Ви даде основание и право да вземете лицата до 26-годишна възраст, защото този членъ урежда друга материя, не тая, която днесъ искате да уредите.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. военниятъ министъръ.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Не се основавамъ, г. Джидровъ, на този членъ. Не ги вземамъ като чужди подданици, които сж дошли въ нашата страна. Този въпросъ е повдигнатъ и отъ други г. г. народни прѣдставители, на които азъ ще отговоря по-обстоятелствено впоследствие. Ще кажа, че извикването на тѣзи нѣколко набора се основава на чл. чл. 34 и 52 отъ закона за посепе военната тежба, въ който е казано, че Министерството на войната има право да повиква подъ знамената младежитѣ, които не сж прѣминали 30-годишна възраст. Законътъ не е направенъ за наборитѣ; той не прѣдвизда, че ние ще прѣвземаме нови земи и не казва, какви набори трѣбва да вземаме въ тия случаи. Това, което прѣдвизда законътъ, е за нормални времена. Но поради изключителнитѣ събития, които страната ни прѣживѣ, сега ни трѣбва повече войска, за да можемъ да попълнимъ X-та дивизия, и на основание на чл. чл. 34 и 52 отъ закона за посепе военната тежба, азъ си позволияхъ да извикамъ повече набори. Вие ще можете да направите справка и да видите това. Азъ ще говоря по-нататѣкъ и за другитѣ основания, ще приведа много примѣри, какъ се е практикувало у насъ, но сега не е време за това. По-послѣ ще чуете подробни обяснения за това. Азъ можехъ да направя туй и по законодателенъ редъ, по мислѣхъ, че мога и самъ да го направя. Нищо не ми прѣчеше да внесе прѣдложение въ Народното събрание, както съмъ внесълъ такова, да се повикватъ на обучение, за подготовка на запаса, гражданитѣ отъ 26 до 46-годишна възраст.

Д-ръ П. Джидровъ: Като ги викахте по силата на закона, можеше да имъ дадете едно облекчение.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Не може да имъ се даде облекчение, защото X-та дивизия ще трѣбва да се попълни за смѣтка на другитѣ дивизии, което нѣма да бѣде справедливо.

Имамъ да кажа мимоходомъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че нашитѣ съсѣди — това, разбира се, не ни дава право и ние да направимъ сѣщото — сърбитѣ и гърцитѣ сж взели всѣхитѣ младежи, които не сж служили, на възраст отъ 20 до 30 го-

дини. Азъ взехъ до 26-годишна възраст, макаръ че законътъ за въоръженитѣ сили ми дава право да взема до 30-годишна възраст.

Д-ръ П. Джидровъ: Тѣ сж чужди хора, затова сж ги взели.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Тужъ е цѣлѣта да се удовлетвори държавни интереси.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Понесже врѣмето за питаниета изтече, ще пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто е докладъ на провѣрочната комисиия.

Има ли нѣкой изборъ готсвъ?

Докладчикъ И. Велчевъ: Има.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Пристѣпиме къмъ разглеждане на избора, произведенъ въ Старозагорската избирателна колегия.

Г. докладчикътъ има думата.

Докладчикъ И. Велчевъ: Г. г. народни прѣдставители! И въ Старозагорската избирателна колегия на 23 февруарий е станалъ изборъ за народни прѣдставители за XVII-то обикновено Народно събрание. Въ тази колегия е поддежало да се избера 22 народни прѣдставители. Въ цѣлата колегия по избирателнитѣ списъци е имало записани като избиратели 113.421 избиратели. Гласоподавали сж 79.196 избиратели. Дѣйствителнитѣ бюлетини сж били признати отъ Старозагорския окръженъ съдъ 78.770, а недѣйствителни — 426. Тѣзи недѣйствителни бюлетини произлизатъ отъ това, че сж намѣрени бѣли бюлетини, и подадени двойни, отъ които едни сж взематъ за дѣйствителни, а другитѣ оставатъ като бѣли.

По листи тѣзи гласове се разпрѣдѣлятъ така: за българския земеделъски народенъ съюзъ, съ оражевъ цвѣтъ, сж подадени 17.205; за работническата социалъ-демократическа партия, съ червено-випенъ цвѣтъ — 4.144 гласа; за радикалъ-демократическата партия, съ кремовъ цвѣтъ — 2.561 гласа; за демократическата партия, съ моравъ цвѣтъ — 5.997 гласа; за народната партия, съ синъ цвѣтъ — 6.311; за либералната коалиция, съ зеленъ, тъмно-печелянъ и сивъ цвѣтъ — 29.228 гласа; за работническата социалъ-демократическа партия, обединена, съ червенъ цвѣтъ — 8.861 гласа; за прогресивно-либералната партия, съ розовъ цвѣтъ — 4.457 гласа. Направено изчисление, избраниятъ дѣлитель се оказва 3.424, съ който отъ първото раздѣляне сж отдѣлени 19 мандата, а останалитѣ 3 мандата сж раздадени при слѣдующия дѣлитель. Съгласно това разпрѣдѣление, Старозагорскиятъ окръженъ съдъ е провъзгласилъ слѣднитѣ лица за депутати на XVII-то обикновено Народно събрание: отъ българския народенъ земеделъски съюзъ г. Димитъръ Драгисевъ, отъ Стара-Загора, г. Дечо Теневъ, отъ с. Опанъ, Старозагорска околия, г. Добри Янковъ Кротневъ, отъ с. Поройна, Борисовградска околия, г. Ангелъ Григоровъ Кундалевъ, отъ с. Ябълково, Хасковска околия и г. Иванъ Костовъ, отъ с. Яворово, Чирпанска околия; отъ работническата социалъ-демократическа партия: г. Георги Кирковъ, отъ София; отъ демократическата партия: г. Василъ Милевъ, отъ Хасково и г. д-ръ Еню Разпоповъ, отъ Стара-Загора; отъ народната партия: г. Иванъ Евстратиевъ Гешовъ, отъ София и г. Василъ Ивандовъ Димчевъ, отъ Стара-Загора; отъ либералната коалиция: г. Константинъ Апостоловъ, отъ Стара-Загора, г. Иванъ Ангеловъ, отъ Стара-Загора, г. Теню Узуновъ, отъ Харманлий, г. Никола Марчевъ, отъ Хасково, г. Недѣлко Бракаловъ, отъ София, г. Тодоръ Георгиевъ, отъ Хасково,

г. Георги Генковъ, отъ Хасково, г. Еню Петковъ, отъ Нова-Загора и г. д-ръ Василъ Михалчевъ, отъ Казанлъкъ; отъ работническата социалъ-демократическа партия — обединена: г. Константинъ Возвелиевъ, отъ Казанлъкъ и г. д-ръ Петъръ Джидровъ, отъ София; и отъ прогресивно-либералната партия: г. д-ръ Стоянъ Даневъ, отъ София.

По този изборъ сж подадени четири контестацни. Въ едната контестация, подадена отъ Атанасъ Георгиевъ, се посочва на нѣкои незначителни нарушения въ нѣкои отъ селата на Чирпанската околия — че правителството си било служило съ горски стражари, които агитирали, и че на нѣкои мѣста нѣкои отъ агитаторитѣ сж си служили съ зачеркване на послѣдното име въ бюлетинитѣ, съ цѣлъ да се наруши тайната на гласоподаването. Комисията, обаче, като разгледа тая контестация, отъ тия така посочени нарушения, намѣри ги, че нѣматъ значение, тъй като зачеркването на име, макаръ и да се издава тайната е позволено отъ закона и не съставлява нарушение на самия законъ.

Друга една контестация има отъ Минчо Пѣсовъ, въ която казва, че въ с. Войницитѣ билъ назначенъ за секретаръ на бюрото на тамошната избирателна секция нѣкой си Стайко Дончевъ, който не билъ избирател на това село, обаче не прѣдставя никакви доказателства за това, че той не е билъ избирателъ.

Друга една контестация има отъ избирателитѣ на с. Съединение, Чирпанска околия, съ които се оплакватъ, че прѣседателътъ на избирателната секция по едно врѣме излѣзълъ и разгонилъ избирателитѣ на тая секция. Той, види се, е билъ социалистъ, защото въ контестацията се казва, че той разгонилъ избирателитѣ, за да даде възможностъ да снечели неговата, червената листа. Не се посочватъ, обаче, никакви доказателства и комисията остави безъ внимание тая контестация.

Четвъртата контестация, която е най-важната и която занимава провѣрочната комисия на Народното събрание, е подадена отъ г. Миланъ Грашевъ, адвокатъ. Въ нея се казва, че въ кандидатната листа на земеделъския съюзъ подписитѣ на кандидатитѣ Сребро Димовъ отъ с. Любимецъ, Харманлийско, и Иванъ Г. Войчевъ отъ с. Асѣновецъ, Новозагорска околия, не сж саморъчни и, като така, всички бюлетини, които сж подадени съ тѣхнитѣ имена, не могатъ да се взематъ за дѣйствителни и би трѣбвало да се касира изборътъ на земеделъския съюзъ. За доказателство на това, че подписитѣ не били еднакви, контестаторътъ посочва на заявлението, което е подадено до окръжния съдъ за обявяване кандидатуритѣ на земеделъския съюзъ за XVI-то обикновено Народно събрание, въ сравнение съ това отъ XVII-то обикновено Народно събрание, където сж положени тѣзи подписи, и има, казва, разлика. Обаче, и да има такава разлика, контестаторътъ не указва, кой отъ тѣзи подписи е дѣйствителенъ: да-ли онзи, който е сложенъ за XVI-то обикновено Народно събрание или онзи, който е сложенъ за XVII-то обикновено Народно събрание. Отъ направената справка въ провѣрочната комисия — понсже сж изискани книгата, както за едниия, така сжщо и за другия случай — се вижда, че дѣйствително на пръвъ погледъ може да се забѣлѣжи една разлика, но такава разлика, каквато може да се случи съ всеки: въ разни моменти човѣкъ може да поизмѣни подписа си. Вникнато, обаче, добръ въ тѣзи подписи, забѣлѣзва се тѣхнитѣ характерни черти и комисията, като ги разгледа, намѣри, че тѣзи подписи сж идентични, не може да става дума, че сж различни, и затова отхвърли това посочване на нарушение въ контестацията.

Въ тази контестация така сжщо се посочва, че кандидатътъ въ демократическата листа М. Найденовъ не се е подписалъ саморъчно. Обаче, като се

направи пакъ справка съ декларацията, която е дадена за поставяне кандидатурата за XVI-то обикновено Народно събрание, макаръ че на пръвъ погледъ се забѣлѣза нееднаквостъ въ подписа, комисията намѣри, че и този подписъ е редовенъ.

Комисията, като разгледа всичко това, произнесе се, че изборътъ трѣбва да се утвърди, понеже е произведенъ законно и правилно, вслѣдствие на което азъ моля Събранието да бѣде утвърденъ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Понеже никой не иска думата, че туря на гласуване избора, произведенъ въ Старозагорската избирателна колегия. Заключение на провѣрочната комисия е, че изборътъ трѣбва да бѣде утвърденъ. Онѣзи, отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни съ заключението на провѣрочната комисия и сж за утвърдението на избора, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Минаваме къмъ втория пунктъ на дневния редъ — продължение дебатитѣ по законопроекта за изменение и допълнение закона за акцизитѣ и патентния сборъ върху питиетата.

По редъ е записанъ г. Йорданъ Йоновъ.

Й. Йоновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Когато се внесе какъвто и да е законъ, съ който се трѣбва да се взематъ данъци, не ще съмнѣние, че и отъ болшинството, и отъ лѣвицата, и отъ центъра се вижда, че е тежко. И право е да не искаме никакво увеличение на данъцитѣ, даже, ако има възможностъ, трѣбва да искаме намаление. Но за това и дума не може да става, защото господата отъ центъра, па не само тѣ, а всички тукъ викаме, че искаме съобщения, пжтица, мостове и т. н. Всичко това е нужно. Като оставимъ настрана издржката на войската и училищата, ние виждаме тукъ какъ народнитѣ прѣдставители се надпрѣварватъ кой по-скоро да внесе законодателно прѣдложение: едни прѣдлагатъ да се върнатъ 15—16 милиона одръжки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ, учителитѣ и пр., други прѣдлагатъ друго, а никой не желае да внесе прѣдложение, съ което да каже: „Г. министри на финанситѣ! Азъ искамъ да се съгласите да отпуснемъ тая сума, да я върнемъ, но отъ източницитѣ“, всички искатъ да се даде. Не трѣбва само да се рекламираме прѣдъ избирателитѣ, да казваме, че ние искаме намаление. Ако е нужно увеличение, ще трѣбва да признаемъ, че то е нужно.

Ето защо азъ по принципъ ще гласувамъ за законопроекта на г. министра на финанситѣ, като си запазвамъ правото въ комисията да искамъ нѣкои измѣнения. Въ нѣкои членове отъ законопроекта ще искамъ увеличение, а не намаление, защото изглежда — може-би, това не се прави умишлено — че законътъ ще бѣде за едни майка, а за други мащеха. Г. г. народни прѣдставители! Косвенитѣ данъци тежатъ. Но центърътъ, г. г. земледѣлцитѣ, знаятъ най-добръ, че имъ тежатъ прѣжитѣ данъци. Защото досега нѣма случай, бирникътъ да е отишълъ нѣмайтъ да екскутира когото и да е, защото не пушилъ тютюнъ, не пилъ ракия или не знамъ какво си, а винаги е ходилъ за прѣжитѣ данъци да продава нѣщата на хората; и въ бѣдѣще така ще бѣде.

С. Омарчевски: (Възразява нѣщо)

Й. Йоновъ: Това е вѣрно, г. Омарчевски, Вие много добръ го знаете.

По отношение акциза на спирта, на спиртнитѣ питиета, на бирата, ще трѣбва да искаме отъ г. министра на финанситѣ да го направи, както е на други мѣста — монополъ. Нека това бѣде право само на държавата. Тогава спиртнитѣ питиета и да се про-

даватъ по-скѣпо, ще ги има въ по-добро качество, нѣма да има онѣзи отрови, каквито има днесъ. Вие знаете, че и въ селата почнаха да фабрикуватъ спиртни питиета — такива хора, които не сж фабриканти. Взематъ чебъръ вода, размѣсена съ спиртъ, турятъ нѣкаква есенция и ви казватъ: „Заповѣдайте, конякъ“.

И. Желевъ: Вѣрно, вѣрно.

Й. Йоновъ: Азъ съмъ видѣлъ това съ очитѣ си. И мисля, че трѣбва да искаме отъ г. министра на финанситѣ да ограничи всеъкакво фабрикуване на спиртни питиета на дребно, а да има само извѣстни мѣста, каждѣто да могатъ да се фабрикуватъ тѣ, подъ контрола на държавата, и да увеличи, колкото е възможно повече, акциза.

По стария чл. 3, не се освобождаваха медицинскитѣ вина отъ акцизъ, а сега изглежда, че се иска да се освобождаватъ, защото е казано: (Чете) „Медицинскитѣ вина, признати за такива отъ Дирекцията за народното здраве, както и медикаментитѣ, съдържащи повече отъ 25% спиртъ, не се освобождаватъ отъ акцизъ“. Понеже знаемъ, че нѣма медикаменти, които съдържатъ повече отъ 25% спиртъ, излиза, че всичко, което ще минава прѣзъ аптецитѣ и дрогеритѣ — разни малаги и други хубави вина — ще бѣде освобождавано. Мисля, че нѣкой отъ ораторитѣ отъ лѣвицата — не помня, дали отъ шпирокитѣ или отъ тѣснитѣ социалисти — каза, че съвсѣмъ не трѣбвало да се облагатъ медицинскитѣ вина. Но, г-да, тъкмо за тѣзи, за които плачеше той, има освобождаване, а за другитѣ нѣма: вие знаете, че отъ сто работници, едва-ли единъ ще употребява малага. Тѣй щото, азъ ще моля г. министра на финанситѣ да остави този членъ тѣй, както е въ стария законъ. Защото, както сега е редактиранъ членътъ, ще се злоупотребява.

Въ чл. 5 е казано, че капсулитѣ пълни съ вжглена киселина, се облагатъ по 5 ст. всеъка една. Какво става, обаче, съ голѣмитѣ капсули за бира? За тѣхъ, нищо не се поменава. Тѣ сж голѣми капсули. И тѣхъ ли пакъ съ 5 ст. ще облагаме? Когато търговецътъ ще иска да спекулира, ще ви каже: „Заповѣдайте 5 ст. — това е капсула, г-да“. Споредъ законопроекта, тѣзи голѣми капсули, които тоже сж пълни съ вжглена киселина, ще се облагатъ тоже по 5 ст. По този начинъ ще се фаворизиратъ голѣмитѣ търговци; облагането се отнася само до дребнитѣ, които ще взематъ капсули въ кутийки; тѣ не плащатъ по-скѣпо, а голѣмитѣ фабриканти азъ не виждамъ да се облагатъ съ нищо въ законопроекта. Дохождамъ на чл. 14. Той е въ свързка съ чл. 7 — за петрола. Въ стария чл. 8 или новия чл. 7 се облага газътъ за горене; въ чл. 14 се облага и електричеството. Но едно нѣщо само не виждамъ да се облага: какво става съ карбита, съ въздушния газъ.

Н. Панайодовъ: Нѣма.

Й. Йоновъ: Какъ нѣма? Сега се освѣтляватъ съ карбитъ велосипеди, автомобили, градини, пристанища и пр. Направете една сметка и ще видите, че той е много по-евтинъ отъ газътъ, само че е малко опасничѣкъ, ставатъ експлозии, и затова на много мѣста отбѣгватъ да го употребяватъ. Ето защо карбитътъ не може да бѣде освободенъ. Когато облагатъ електричеството и газътъ, защо да не облагате и карбита? И той е луксозно нѣщо, а който иска по-луксозно да се освѣтлява, нека плати. Това е пропуснато въ законопроекта — не умишлено, разбира се — но въ комисията ще трѣбва да бѣде прѣвидено и то.

Казано е още въ чл. 13, г. г. народни прѣдставители, че машинкитѣ, които служатъ за палене ци-

гарн се облагатъ, малките съ 3 л., а голѣмитъ — съ 10 л. Всички, които пушатъ тютюнъ и имате запалки, ще моля да опрѣдѣлите коя е малка машинка и коя голѣма. Запалките, съ които си палимъ цигаритъ сж почти еднакви. Ако има запалка, която не може да се тури въ джоба, то е друго нѣщо; но азъ такава нѣщо не зная.

А. Димитровъ: Тия, които се отварятъ съ копче.

Й. Ионовъ: Разлика между едната и другата нѣма. Азъ ще моля г. министра на финанситъ да се съгласи, щото да подведе всички запалки подъ еднакъвъ знаменателъ и да забрани вноса на частъ отъ тѣхъ. Министерствътъ на финанситъ има право, съгласно чл. 168 отъ закона за митниците, въ всѣко врѣме извѣстни работи да не облага. Въ случая всички гилзи, които могатъ да бждатъ употребени — тукъ се касае за кремъчета и колелцата, които могатъ да се доставятъ подъ пункта „колелца“, а не за запалките — тия гилзи могатъ тукъ да се фабрикуватъ. Понеже е въпросъ да се засили употреблението на кибрита, тая работа, дѣлението машинките на малки и голѣми, да се махне, защото ако ги раздѣлите на малки и голѣми, какъ ще рѣшавате това: по тежестъ ли, по сантиметри ли? По-хубаво е въ комисията да се махне това дѣлене и всички машинки да се облагатъ съ по 10 л., вмѣсто съ 3 л.

К. Панайодовъ: По 5 л.

Й. Ионовъ: Въ чл. 15 е прѣдвиденъ начинътъ на събиране на довисенитъ по акциза суми, както и начинътъ на връщане надвзетитъ суми. Прѣдвиденъ е 6-мѣсеченъ срокъ. Казано е, че ако въ срокъ отъ шестъ мѣсеца извѣстна сума за акцизъ не се събере отъ заинтересованото учрѣждение, държавата губи правото да я събира, и обратно, ако лицето, отъ което неправилно е събрана извѣстна сума за акцизъ, не си я понесе до шестъ мѣсеца, губи правото да я изиска слѣдъ този срокъ. Въ стария законъ не е така. Ще моля г. министра на финанситъ да се съгласи, щото въ комисията този членъ да се редактира така, че 6-мѣсечниятъ срокъ да се счита отъ датата на прѣглеждане книгата на чиновника-отчетникъ, отъ Сметната палата, защото тукъ въпросътъ се касае за суми надвзети или недовзети. Това не е направено умнишно; тукъ е сторена една грѣшка. Мога да си позволя, една грѣшка отъ 100.000 л., ако тѣзи книжа се забавятъ да стигнатъ по реда си и шестмѣсечниятъ срокъ изтече, хората не ще могатъ да изискватъ обратно надвзетитъ суми, защото ще има прескрипция. Въ шестъ мѣсеци абсолютно невъзможно е да се прѣгледатъ сметките на единъ чиновникъ, особено при голѣмитъ митници, където има съ милиони да се внасятъ. Тѣй щото, срокътъ да бжде шестъ мѣсеца, слѣдъ като книгата на чиновника се прѣгледатъ.

Привилегитѣ, които се даватъ, г. г. народни прѣдставители, на паша фабриканти тукъ, ми се виждатъ много. Тѣ сж зиядидже, защото всички, които продаватъ кукурузъ за спиртъ, знаете на каква цѣна го купуватъ нашитъ фабриканти. Кукурузътъ, който подлежи на развала, се изнася въ странство, и ако чуждитъ фабриканти иматъ сметка да продаватъ спирта по 45 ст., колко трѣбва да го продаватъ нашитъ фабриканти, които купуватъ кукуруза тукъ?

А. Лячевъ: 1-45 л.

Й. Ионовъ: Азъ казвамъ, че тази работа е малко тежка, и г. министрътъ на финанситъ ще се съгласи, че и отъ тукъ ще падне нѣкой левъ и други, защото, както азъ, така и всички сме готови да хванемъ за гушата г. министра и да искаме суми за

желѣзници, пѣтища, мостове и пр. Азъ заявявамъ, че ще гласувамъ за увеличенията, за да има суми, откъдето да се задоволятъ належащитъ нужди на населението. Ще вземемъ тѣзи суми отъ него пакъ, ще го обложимъ съ повече данѣкъ, но ще му дадемъ пѣтища и желѣзници, за да може да отива да продава хранитъ си, а не както е било досега. Сега населението има храни, но не може да ги изнася. Ние, жителитъ въ крайдунавскитъ мѣста, които не сж свързани съ желѣзница, не можемъ да изнасяме хранитъ си, за да ги продадемъ. У насъ едва прѣзъ м. септемврий се свършва харманътъ, прѣзъ м. октомврий се започва беридбата на кукуруза; разкаляйтъ се пѣтищата, шосета нѣма, всичко издѣнено, и хранитъ не може да се изнасятъ; дойдѣ септемврий Дунавътъ е затворенъ, а прѣзъ априлий и май нѣма цѣна за житата. Въ Рахово ние имаме храни още отъ 1912 г., прѣди войната, сжщо и хранитъ отъ 1913 и 1914 г. повечето стоятъ. Когато прѣзъ зимата цѣнитъ на хранитъ се повдигатъ въ нѣкои градове, като Варна и Бургазъ, на 20 л. за 100 кгр., нашата околия, хранитъ, въ която, могатъ да получатъ и 20-50 л. на 100 кгр., не може да ги изнесе никъдъ, за да ги продаде. Бѣлослатинската околия сжщо. Само една частъ отъ хранитъ на Бѣлослатинската околия отиватъ въ Червентъ-брѣгъ; за останалитъ храни трѣбва да платишъ 2—3 л. на 100 кгр. за прѣвозъ до гарата. Ние сме на 50 км. отъ Бойчиновци и на 60 км. отъ Червентъ-брѣгъ. Една околия, като Орѣховската, която по земледѣлие стои много високо, плаща огромни данѣци на държавата, не се ползува нито отъ желѣзници, нито отъ пѣтища. Ето защо, казвамъ, нѣма да ми тогнѣ прѣдъ избирателитъ, когато ще ме упрекатъ, че азъ съмъ искалъ увеличление на нѣкои данѣци, защото сжщеврѣменно азъ съмъ искалъ и друго. Азъ зная отъ какво роватъ хората тамъ. Тѣ казватъ: „Ние отъ толкозъ години плащаме данѣци, а нищо не се прави за насъ“. Затова ще моля г. министра на финанситъ, да има прѣдъ видъ въ комисията да иска даже увеличление. Азъ, погнѣ за себе си, мога да кажа, че съ двѣтъ рѣчи ще гласувамъ. Загуй пъкъ, когато дойдатъ други законопроекти за пѣтища, шосета и желѣзници, и тамъ ще искамъ увеличление.

Д-ръ П. Джидровъ: Тѣ искатъ едното да взематъ, но второто може да не дадатъ.

Й. Ионовъ: Отъ насъ зависи — ние ще искаме и едното, и другото. Щомъ дойде, можемъ да направимъ и другото. Тамъ нѣма да се дѣлимъ на партии, я.

По въпроса за маслата, г. г. народни прѣдставители, казано е, че само индустриалцитъ иматъ право да внасятъ масла, когато досега всѣки търговецъ имаше това право. Съ това се въвежда единъ монополъ. Маслата, които ще служатъ за мазане, не могатъ да ги внасятъ споредъ законопроекта други, не могатъ да ги внасятъ даже и търговцитъ, които досега се занимаваха съ тази търговия. И тукъ виждаме да се дава привилегия на нѣкои индустриалци. Какво ще стане съ тия малки индустриалци, които не могатъ да си доставятъ толкова голѣмо количество? Тѣ иматъ право да си доставятъ, но нѣматъ срѣдства, нѣматъ съ какво. Къде-нигъ кача чай самия кадъръ. Азъ имамъ нужди да си доставя вѣнчко 500 кгр. масло, но единъ вагонъ, 10.000 кгр., не мога, защото нѣмамъ срѣдства. А голѣмитъ фабриканти, тѣ могатъ да внасятъ отъ това масло и ще го продаватъ на малкитъ, както искатъ. И по този именно пунктъ пакъ ще моля въ комисията да се има прѣдъ видъ да си остане старото положение за минералнитъ масла, които сега се освобождаватъ отъ мито само за индустриалцитъ

и никой другъ търговецъ нѣма право да ги внася безъ мито.

Онзи день, когато уважаемиятъ бившъ министъръ г. Ляпчевъ говори, повдигна въпроса за солта. Азъ казахъ, че е направено грѣшка съ това. Г. Ляпчевъ каза: „Не“, и като че се обѣща да отговори на този въпросъ, но замълча, защото самъ виждаше, че не е правъ. Г. Ляпчевъ заяви: „Азъ искахъ да махна съвсѣмъ монопола на солта“. Ако бѣше го направилъ, щѣше да му се рѣкопльска отъ дѣсно и отъ лѣво. Но какво направи твоятъ прѣдшественикъ, г. Саллабашевъ? Помогна ли той на населението, не бѣше ли това демагогия? Цѣлата демократическа партия възприе това, да обложки или да помогне на населението; помогна ли на населението?

А. Ляпчевъ: Безспорно, помогна.

И. Ионовъ: Азъ ще Ви кажа, че не.

А. Ляпчевъ: Не познавате работата.

И. Ионовъ: Шейтанъ пише иединсе, тепси мегданда. (Смѣхъ) Вие знаехте, като министъръ, че правителството бѣше ангажирало отъ Мармарошъ-банкъ въ Букурещъ 16 милиона килограма ромънска солъ, 4 милиона унгарска и 2 милиона италиянска. Ако вземемъ срѣднитъ цѣни, ромънската солъ струваше 3-17 л., унгарската — 2-97 л., италиянската — 2-85 л., раздѣлена на категории. Правителството си взема своето право — 7-50 л. акцизъ, 1-50 л. мито — 9 л.; плюсъ цѣната, става 11-85 л., 50 ст. като туримъ — това е максимумъ — за разтоварване на 100 кгр., значи става 12-35 л. 100 кгр.

А. Ляпчевъ: Държавата взема и 20% общински налогъ.

И. Ионовъ: Ще ви кажа и за него. Въпрѣки тѣзи 20%, азъ ще ви кажа, колко продаваше държавата солта, и колко се продаваше слѣдъ като махнахте монопола. Вие не го казахте, защото не Ви понася. Така щото, г. г. народци прѣдставители, на държавата солта безъ общински налогъ струваше 12-35 л., туримъ и тия 25 ст., които каза г. Ляпчевъ, ставатъ 12-60 л. Държавата я продаваше 15-25 л., слѣдователно, държавата имаше по 2-65 л. печалба, или кръгло лека вземемъ единъ милионъ годишно. Г. Ляпчевъ, като министъръ на финанситъ тогава, знаеше, че държавата се ползуваше съ 1 милионъ лева годишно отъ продажбата на солъ, морска и каменна. Вѣрно ли е?

А. Ляпчевъ: Да.

К. Панайодовъ: Повече — 1½ милионъ лева.

И. Ионовъ: Азъ толкова щедъръ не съмъ, азъ казвамъ по-малко, само за да го повѣрва. Сега, какво стана съ махването на този законъ? Азъ турямъ само 1 милионъ лева, че е печелила държавата; 6 години откакъ е прѣмахнатъ законътъ, значи, държавата е загубила 6 милиона лева. Да видимъ, какво е спечелило населението. Азъ ще апелирамъ къмъ г. Аврамова, търговецъ въ Свищовъ, и къмъ г. Найча Цановъ, да ни кажатъ, веднага слѣдъ като се прѣмахна монополътъ на солта и слѣдъ като се взема едно рѣшение отъ Народното събрание да се продаде тази солъ, която има държавата — по какви цѣни се продаде и съ какви загуби отъ страна на държавата, ще видимъ послѣ — достигна ли солта въ Видинъ до 60 ст. килограмътъ. Това ли бѣше помощта указана на населението? У кого отиде тази печалба? Не само че държавата изгуби 1 милионъ, но населението изгуби два пѣти по единъ, губи и днесъ — продължаватъ да губятъ и държавата и населението.

А. Ляпчевъ: Вие приказвате работи отъ хиляда и една пощъ. Я вижте, какво пише статистиката за пазарнитъ цѣни.

И. Ионовъ: Азъ нѣмамъ нужда отъ онова, което пише статистиката за пазарнитъ цѣни; тукъ има 50 души земледѣлци, и нека кажатъ, колко сж купували нѣкога солта и колко я купуватъ днесъ. Нека стане да ни каже това единъ отъ тия господа, които сж скотовѣдци и иматъ нужда отъ солъ за добитѣка, а не отиватъ да взематъ като Васъ и като мене по 250 гр. солъ, за да не се интересуватъ отъ нейната цѣна. Питайте тѣзи господа, които взематъ по 500 кгр. (Рѣкопльскане отъ лѣвия центъръ)

А. Ляпчевъ: Нека имъ прибавятъ по 2 л. на 100-тъ килограма и ще видимъ, колко ще платятъ тия, които рѣкопльската сега.

И. Ионовъ: Тази печалба, която взема сега Унгарската банка чрѣзъ Балканската, щѣше да остане на населението. Държавницитъ, г. Ляпчевъ, които ставатъ министри на финанситъ, не трѣбва да иматъ за цѣлъ да експлоатиратъ населението. Слѣдъ като вземете вапнитъ 9 л. и плюсъ 2 л. печалба, ставатъ 11 л., другото го харижете на населението. Вапнитъ рѣцѣ бѣха развързани, ама за изборитъ ви трѣбваше да викате противъ монопола.

А. Ляпчевъ: Не е вѣрно.

И. Ионовъ: Г. Такевъ казваше въ Рахово: „Ще махнемъ монопола на солта“. Защо не дойде пакъ въ Рахово сега да каже: „Ще махнемъ монопола“, за да види, да-ли населението ще му благодари.

М. Такевъ: Пакъ ще дойда, г. Ионовъ.

И. Ионовъ: Не казвамъ, че нѣма да дойдешъ, но по този изпросъ нѣма да ти рѣкопльската не само противницитъ, но твоитъ приятели, защото и тѣ го изпитаха. Вие бѣхте гарантирани, имахте единъ законъ отъ бившето правителство, който ви развързваше рѣцѣтъ и имахте право да намалявате цѣната на солта колкото искате. Защо не го направихте? Кажете, че вие, демократитъ, ще давате солта 10 ст. и ще ви благодарятъ. Но вие какво направихте? Унищожихте монопола, за да направите да я продаватъ по 30 ст. Кажете, днесъ не е ли по-сжата цѣната на солта, отколкото, когато бѣше монополътъ.

Н. Бракаловъ: Кой ще прави рѣшефти съ Мармарошъ-банкъ!

М. Такевъ: Ехъ, и Бракаловъ ще възражава! Вие сте си забравили палтето въ Пещера.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ г. д-ръ Н. Момчиловъ)

И. Ионовъ: Освѣтъ това, има нѣщо повече, г. г. народни прѣдставители. Най-послѣ, рѣшиха се да махнатъ монопола. Но когато дойде въпросътъ какво да се прави солта, която се намираще въ държавнитъ складове — имаше около 24 милиона килограма солъ — правителството се видѣ въ голѣмъ зоръ додѣ да махне тази солъ отъ себе си. Пазѣтно врѣме държавата поддържае цѣната, търговецътъ не смѣеше да я покачва, защото, като се явѣше пѣткой при него, ще му каже: ти не ми давалъ солта на тази цѣна, но азъ ще отида при държавата, тя има солъ. Когато се видѣ, че тази солъ прѣчи на онѣзи господа, които искаха махването на монопола, тогава се прибрза съ едно рѣшение да се продаде тази солъ, и се продаваше на такива едри количества, щото да

не може всеки да пристъпи да си вземе. Хората отказаха да я купуват. И най-послѣ, държавата какво направи? Тя каза: „Ще продавате тази солъ — като че е лѣкарство — само на ония, които сж продавали солъ“. Защо, г. Ляпчевъ, белки е грѣхота да продаватъ и други солъ? То не е сулфато, да не знаятъ да го продаватъ. Тѣзи, които сж купували солъ и иматъ право да продаватъ солъ, тѣ сж голѣмитѣ търговци, тѣ сж сжщитѣ Мармарошъ-банъ и сега Унгарската банка. Тѣ се явиха и казаха: „Не можемъ“. И най-послѣ, Министерството на финанситѣ съ официално писмо каза: „Повикайте тѣзи хора и дайте имъ солъта на цѣни, които тѣ предлагатъ“. Това е фактъ.

А. Ляпчевъ: Когато нѣщо се ликвидира, въ края на крайщата сѣ тѣй става.

Й. Йоновъ: Не трѣбваше да се ликвидира, защото бѣше необходимостъ, г. Ляпчевъ, за населението, имаше се нужда отъ нея, и когато ликвидирахте, то се струпа на гърба на населението.

Ето защо, азъ казвамъ — г. министъръ Тончевъ нѣма отъ какво да се страхува ни най-малко — нека се въведе монополътъ на солъта. Съ това ще се спаси населението отъ ограбване, ще се спомогне и на държавата. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсни центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Стефанъ Дойчиновъ.

С. Дойчиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Съ сложения на разглеждане законопроектъ, явно е за всички ни, че се прѣслѣдва една цѣль: да се докаратъ, колкото е възможно, повече приходи въ държавното съкровище. Не съмъ азъ отъ тѣзи, които ще отречатъ, че увеличението, или намалението на данѣцитѣ не оказва никакво влияние върху нормалния животъ. Напротивъ, дължа да заявя, че увеличението на данѣцитѣ, било като се увеличатъ тия по въведената вече данѣчна система, било като се въведе една нова данѣчна система, винаги оказва своето влияние отъ една страна върху икономическия животъ на народнитѣ маси, и отъ друга, върху финансовия животъ на държавата. Ето защо, когато ще се увеличаватъ извѣстни данѣци, когато ще се увеличава данѣчниятъ товаръ на едно население, дългъ на държавата е, прѣди всичко да съобрази, щото да нѣма нахвърление, да нѣма единъ видъ надѣсъ на финансовата тежестъ на държавата надъ икономическото положение на народнитѣ маси, или, по-просто, да се опази принципътъ на равновѣсието между едното и другото. Това е цѣльта и на държавната политика. Но, г. г. народни прѣдставители, тази цѣль не всекога е била постигана. Има обстоятелства, при които се налагатъ едни особени жертви на народа за спасението на държавата. Има и такива обстоятелства въ живота на народитѣ, които налагатъ и могатъ да прѣдизвикатъ едно намаление въ държавния бюджетъ, едно съкращение на разходитѣ и облекчение на данѣчния товаръ, по обратното става по-често. Системата на косвенитѣ данѣци винаги е придружена съ извѣстни лоши послѣдствия върху икономическия животъ и върху икономическото благосъстояние на народнитѣ маси. Това не може да се отрече. Но, всички тия зловрѣдни влияния, които тя докарва, като създава покачване цѣнитѣ на продуктитѣ, и създава условия за нелоялната конкуренция се оправдаватъ съ нуждите на държавата. Не съмъ азъ човѣкътъ, който ще отрече, че косвенитѣ данѣци иматъ за първо послѣдствие, най-напрѣдъ увеличението цѣнитѣ на продуктитѣ. Това е свършено вѣрно. Това увеличение се дължи на двѣ грѣща: първо, на връхнинитѣ, които

се увеличаватъ съ тѣзи нови налози, и, второ, на злоупотрѣблението, което се прави отъ самитѣ търговци и спекуланти, които, като взематъ поводъ отъ това увеличение, турятъ за себе си печалби, по-голѣми отъ връхнината върху сжщитѣ продукти. Но освѣтъ тази лоша страна, има и друга: съ увеличението на косвенитѣ данѣци се намалява консомацията на обложенитѣ продукти, намалява се, слѣдователно, и производството, а като тѣй, намалява се единъ артикулъ на търговията, и се явява едно нахвърление на икономическото равновѣсие. Това е вѣрно теоретически, но въ дѣйствителностъ не е тѣй. Г. г. народни прѣдставители, у насъ се тури начало на тази косвена данѣчна система още въ 1897 г., ако се не лъжа, . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ: Въ 1894 г.

С. Дойчиновъ: Да, въ 1894 г., както г. Сакаровъ ме поправя — . . . и оттогава насамъ, като слѣдимъ консомацията на обложенитѣ съ косвени налози продукти, ние виждаме тѣкмо обратното: едно постоянно увеличение на консомацията на тѣзи продукти, и особено на спиртниѣ питиета, и на бирата. Всички тѣзи прѣдмети сж се консумирали въ сѣ по-голѣмо количество. Да-ли това се дължи на физиологически причини, както твърдѣше г. Сакаровъ, да-ли то се дължи на увеличение населението, или се дължи на други нѣкакви съображения — това не е въпросъ на разискване. Обаче едно е явно, че вмѣсто консомацията да се намалява и производството да се ограничава, и едното и другото се увеличаватъ. Слѣдователно, мотивитѣ, че консомацията и производството ще се намалятъ, както се твърдѣше тогѣ, ми се виждатъ несъстоятелни.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Никога не съмъ твърдѣлъ, че консомацията се намалява, а обратно.

С. Дойчиновъ: Азъ не казвамъ за Васъ. Напротивъ, Вие дойдохте сющи отъ тази трибуна да подкрѣпите моето твърдѣние. А това говори, че косвената данѣчна система не е една реакционна система, както каза ораторътъ на земеделската партия, по една система, която не спъва развитието на консомацията и самото производство. (Възражението отъ лѣвния центъръ)

Другото възражение, което се прави, че косвенитѣ данѣци прѣдизвикватъ едно сериозно покачване цѣнитѣ на продуктитѣ, и съ това се отежчава животътъ на бѣдната класа, въобще, животътъ на консоматоритѣ, е вѣрно. Ние не можемъ да го отречемъ. Нѣщо повече: вслѣдствие на това покачване на цѣнитѣ, неминуемо се явява нелоялната конкуренция, която сама по себе си е едно зло, защото спромалитая започва да търси евтини продукти, а при добро качество и при тѣзи налози, цѣнитѣ не могатъ никога да се намалятъ. Тогава се явява на сцената конкуренция въ цѣната, а тази конкуренция, отъ своя страна, за да може да намали пазарната цѣна на тѣзи продукти, прибѣгва до фалшифициране на тѣхното качество, прибѣгва се до тѣй наречената нелоялна конкуренция. Тази нелоялна конкуренция вече е свързана съ една социална опасностъ, защото засѣга самото здраве на консоматоритѣ, и има, разбира се, важни послѣдствия. Но затова пъкъ ние виждаме и въ самия законопроектъ на г. министра на финанситѣ, пъкъ виждаме и навсѣкъдѣ, където е въведена системата на косвенитѣ данѣци, че има законъ, който ограничава тази нелоялна конкуренция, има санитарни и други власти, които сж поставени да бдятъ, да слѣдятъ и да ограничаватъ туй именно фалшифициране на продуктитѣ, което е свързано съ здравето на самитѣ консоматори. Такова нѣщо виждаме прѣд-

видено и въ чл. 19 от настоящия законопроект. Г. министърът на финансите, като е имал пред вид тази злина, това неминуемо послѣдствие от увеличението на косвените данъци — които не за първи път се въвеждатъ, а сега само малко се увеличаватъ и засилватъ — поставилъ е въ чл. 19 едно доста строго наказание, което засѣга не само прѣмия дѣлецъ, но и членове на неговото сѣмейство и стопанство. Вие виждате, че тази мѣрка е много строга. Азъ бихъ помолилъ г. министра на финансите, когато ще се спремъ на този членъ въ комисията, да има предъ видъ, че това постановление на този членъ е доста строго, че то даже противорѣчи на принципа на личната отговорностъ — че всѣки отговаря за своите лични дѣйствиа. Тукъ ще слѣдва да бждатъ лишени отъ права на тази търговия и опѣзи, които сж били въ сѣмейството или стопанството, тъй да се каже, на този човѣкъ, който е извършилъ фалшификация. Споредъ моето схващане това е едно строго постановление, което, като противорѣчи на принципа на личната отговорностъ, безспорно цѣли да извърши една по-важна обществена работа. Но то може да се измени — то е единъ въпросъ на редакция.

Г. г. народни прѣдставители! Дѣйствително всички тѣзи злини произтичатъ отъ увеличението на косвените данъци. Нито азъ, нито вие отъ тукъ, (Сочи лѣвницата) нито г. г. народните прѣдставители отъ болшинството, нито даже г. финансовиятъ министъръ може да отрече това, което затъ всички трѣбва да признаемъ. Но сега се явява слѣдния въпросъ. Когато ние имаме това искане за увеличение на данъците, когато ние се намираме предъ факта, че държавните нужди налагатъ едно увеличение на тѣзи данъци, когато войната ни създаде едно тежко наслѣдство, като не само погълна хиляди жертви, но брѣкна дълбоко въ народната кесия, като прибра милиони левове, прибра стока, фуражъ, сѣно, храни — всичко, и държавата се обърна на единъ дължаникъ на всички, и на всѣкого, когато ние имаме да уреждаме и да ликвидираме едно такова послѣдствие, намъ се налага непрѣмънно сложениятъ тукъ въпросъ: можемъ ли ние да останемъ съ сжщитѣ приходи, каквито сж били миналата, по-миналата или прѣдшествующитѣ години, при нормално врѣме? Г. г. народни прѣдставители! Азъ не вѣрвамъ да се намѣри тукъ въ опозицията или кой и да е народенъ прѣдставителъ да отговори, че не е належащо едно увеличение на приходите, защото разходите неминуемо се налагатъ, и тѣзи разходи се явно фиксиратъ въ прѣдставенитѣ бюджетопроекти. Вие виждате отъ бюджетопроектите, че ако по-миналитѣ години се прѣдставяха бюджетопроекти за разходи на държавата съ 178 до 180 милиона лева, или фактически до 200 милиона, днесъ вече разходите се стремятъ къмъ цифрата 300 милиона лева — разходите сж прѣдставени на 250 милиона лева, но вѣроятно ще възлѣзатъ до 280, а може-би до 300 милиона лева, слѣдователно, съ една разлика въ човече въ 100 милиона лева. Тѣзи 100 милиона лева сж една тежестъ, но тази тежестъ ще трѣбва да легне пакъ на българския народъ, защото държавата е българска, и никой не може да отрече и да каже, че на тази държава не трѣбва да се даде възможностъ да живѣе и да функционира. Държавата има и свои културни цѣли, за които сж потребни тоже срдства; държавата има своя строителна политика, за която сжщо сж потребни срдства. Войната даже ни доказа, г. г. народни прѣдставители, че тази строителна политика не е била водена добръ до започването на тази война. Ние се намѣрихме предъ факта, че нѣмаше навсѣкждѣ пшеница, нито за обзиритѣ, нито за движението на армията. А сжщеврѣменно нѣмаше достатѣчно направени пшеница за

мирно врѣме, за да може да се развива правилниятъ ходъ на размѣната и търговията, които сж единственитѣ нерви и подбудителни мотиви за производството въ една страна. За всичко това сж потребни срдства и азъ мисля, че тукъ ще бждемъ единодушни, че цѣлата опозиция, когато дойде да се гласува бюджетътъ, заедно съ насъ ще гласува и ще иска да се отдѣлятъ повече срдства, именно за производнитѣ цѣли на държавата. Ако всичко това е така, явява се въпросътъ: можемъ ли ние да отречемъ, че е необходимо да се увеличатъ и приходите. Ако вис, г. г. народни прѣдставители, можете да убѣдите Народното събрание въ това, че съ сжщитѣ приходни ресурси, каквито ги е имала държавата досега, могатъ да се покриятъ тѣзи разходи, не остава освѣнъ да отхвърлимъ този законопроектъ. Ако ли пъкъ вие не можете да убѣдите Народното събрание, тогава ще се явимъ предъ необходимостта, че непрѣмънно трѣбва да се увеличатъ приходите, а дойдѣмъ ли до този отговоръ, ще трѣбва да подиримъ и срдствата.

Почитасмитѣ оратори отъ лѣвницата казваха: да, увеличение на приходите трѣбва да стане, но тъй увеличение може да стане по другъ начинъ. Тѣ казваха: „Г. министри, защо вие не приложихте обещаната въ платформата ви данъчна система, защо не приложихте системата на прогресивно-подходния данѣкъ, който ще ни даде много по-големи приходи? Ако бѣхте ни сезирали съ такъвъ законопроектъ, ние щѣхме да си изкажемъ мнѣнието и, може-би, щѣхме да бждемъ съгласни“. Това бѣше мнѣнието и на единия и на другия ораторъ отъ двѣтѣ социалистически партии, това бѣше мнѣнието и на прѣдставителя на земеделската група. Г. г. народни прѣдставители! Напълно съмъ съгласенъ съ насъ, че колкото по-скоро се направи една реформа въ данъчната система, толкова по-добре ще бжде, и че тази данъчна система ще бжде по-добра за България, която внесе единство и намѣри, по-неотомително по-справедливъ принципъ за разпрѣдѣляне на данъчния товаръ върху населението, защото, азъ поне не съмъ съгласенъ съ опуй твърдението, че има нѣкъдѣ, или може да се намѣри при нѣкоя данъчна система единъ принципъ на абсолютна справедливостъ при разхвърлянето на данъците — туй е невъзможно. Спомена се онзи денъ, че въ Прусия е въведенъ прогресивно-подходниятъ данѣкъ съ Existenz-minimum-а, съ необлагане на извѣстни малки приходи, съ поставянето на една норма, която казва: до тукъ не може да се облага, защото това е необходимо за сжществуването на индивида на сѣмейството или на стопанството. Всичко това добръ, но не трѣбва да се забравя, че въ Германия, нѣкъ и всѣкждѣ другадѣ, кждѣто е прокаранъ прогресивно-подходниятъ данѣкъ, тамъ сжщеврѣменно е прокаранъ, като единъ аксесоаренъ, допълнителенъ данѣкъ, и косвенитѣ налози. Това ще видите да става и въ Англия. Въ Франция отъ дълго врѣме се запимаватъ съ този прогресивно-подходенъ данѣкъ, но досега нищо не е направено.

Г. Данаиловъ: Прусия за себе си нѣма косвенъ данѣкъ.

С. Дойчиновъ: Нѣма ли?

Г. Данаиловъ: Да.

С. Дойчиновъ: Възможно е.

Г. Данаиловъ: Има го за Германия.

С. Дойчиновъ: Азъ знамъ, че въ Германия го има. — Г. г. народни прѣдставители! Когато въ тѣзи срав-

нително много по-културни отъ насъ държави, въ тѣзи по-напрѣднали въ всѣко отношение отъ насъ държави, не е въведенъ досега прогресивно-подходящиятъ данѣкъ, като една данѣчна система, и се изучава отъ толкова години, ние не можемъ да обвинимъ правителството — азъ поне тѣй мисля — за това, че то въ продължение на осеммѣсечното си управление, респективно на шестмѣсечна пълно управление, отъ датата на декларацията до днесъ, не е въвелъ тая данѣчна система.

Ю. Юрдановъ: Необходими сѫ партии, които да я поддържатъ.

С. Дойчиновъ: Да, необходими сѫ партии, туй е съвършено вѣрно. Но не дѣйте забравя, г-да, че всѣка една данѣчна система е единъ принципъ и че за насъждането, за въвеждането на единъ принципъ въ държавното управление е необходимо не само да гледаме, че този принципъ е справедливъ, но и да създадемъ необходимитѣ условия, при които, като го въведемъ, да вирѣе, за да не го компрометираме. Тѣзи условия сѫ ли налице слѣдъ войната, имаме ли тѣзи условия? Ако правителството досега не е прибѣгнало до тази реформа...

Ю. Юрдановъ: Кажете по хубаво, че само когато дойдемъ на властъ, тогава мислимъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моли, г. Юрдановъ.

С. Дойчиновъ: Не само когато дойдемъ на властъ мислимъ. Ние не прѣставаме да мислимъ, както когато сме на властъ, така и въ оппозиция, както не вѣрвамъ и вие всички да прѣставате да мислите да направите добро за тази страна.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, говорете по прѣдмета и не се разпирайте.

С. Дойчиновъ: Правителството, едно че разполагане съ кратко врѣме, но отъ друга страна намѣри едно наследство, което не му позволяваше да може да въведе такава една данѣчна система, за която е потребно и врѣме за проучване и врѣме за подготовка почвата за въвеждането ѝ. Естествено, че за да може да се въведе тази данѣчна система, трѣбва да я прѣдшества една подготовителна дѣйностъ за изучаването на условията; напр., какъ ще се капитализира недвижимата собственост, коя мѣрка ще се избере за опредѣляне дохода на извѣстно лице и т. н. — всичко това сѫ въпроси, които трѣбва прѣдварително да бждатъ разрѣшени, и само когато тѣ бждатъ разрѣшени чрѣзъ едно систематично проучване, само тогава ще може да се дойде съ единъ добръ проученъ законопроектъ, да се сложи тукъ на разглеждане и да се въведе тази система. Защото въвеждането на една система, това е прѣди всичко промѣна, това е, ако мога тѣй да се изразя, единъ прѣломъ въ социалната еволюция. Тѣзи работи тѣй лесно не могатъ да ставатъ. Ето защо, най-малко можемъ да обвиняваме, въ това отношение, правителството. Ние можемъ да обвиняваме правителството само въ едно отношение, ако констатираме, че у него липсва добрата воля за въвеждането ѝ, или ако то окончателно се откаже отъ мисълта си да въведе такава една система. И азъ ще бжда първиятъ, който ще се обърна да кажа на туй либерално правителство, че вие говорите приказки, а на дѣло не вършите нищо. Но азъ дълбоко вѣрвамъ, че г. министрътъ на финанситѣ, който дѣйствува отъ името на правителството, въ областта на финанситѣ, не ще закъснѣе да сезна Народното събрание съ единъ такъвъ законопроектъ, за ка-

къвто се говори въ декларацията на самото правителство. Това ще искамъ да чуя и при обяснението на г. министъра на финанситѣ, когато ще стане да говори.

Но, г. г. народни прѣдставители, ако ние стоимъ на тази тема, азъ самитѣкъ обяснихъ онѣзи прѣдполагасми злини, които може да ни докара увеличението на косвенитѣ данѣци. Нека да видимъ сега какви ще бждатъ злинитѣ, ако речемъ да се съгласимъ съ ония отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които декларираха, че нѣма да гласуватъ за този законопроектъ и да приемемъ, че го отхвърляме. Ако го приемемъ, виждате кои сѫ злинитѣ: поскъпване малко на продуктитѣ, култивирание на условия да се развие нелоялната конкуренция и да се злоупотребява отъ страна на търговцитѣ. Тѣзи злини не могатъ да докаратъ една икономическа криза въ страната — това е поне исторически доказано. Но нека сега да си отговоримъ на въпроса: ако ние бихме отхвърлили този законопроектъ, както се иска отъ нѣкои страни, какви ще бждатъ тогава злинитѣ? Този законопроектъ азъ не го схващамъ като една отдѣлна единица — той е начало на едно послѣдователно увеличение на косвенитѣ данѣци; и азъ вѣрвамъ, че ще послѣдватъ и други законопроекти за увеличението на лозитѣ и на други продукти, както е послѣдвало, напр., увеличението акциза на тютюна, увеличението таксата за паспортитѣ, които увеличения ни се налагатъ. Ако ние откажемъ тѣзи увеличения, прѣдъ какво ще се намѣримъ? Ние ще се намѣримъ прѣдъ едно неправилно бюджетно управление; ние ще се намѣримъ прѣдъ една поголѣма злина — не злина за отдѣлния индивидъ, за отдѣлната личностъ, за отдѣлния консоматоръ, за когото плачатъ — но ще се намѣримъ прѣдъ едно социално зло, което ще доведе неминуемо икономическа криза. Защо? Първитѣ резултати ще бждатъ слѣднитѣ. Ако разходи се налагатъ неминуемо, тѣ ще трѣбва да се напиратъ. А напиратъ ли се и не се ли покриватъ съ нужнитѣ приходи, ще се констатира единъ недостигъ въ приходитѣ на държавния бюджетъ. Този недостигъ веднага ще се прояви въ летящи дългове и въ дефицити, въ спиране строителната политика на държавата, въ спиране по-нататѣкъ редовното изпълнение задълженията на сѣщата тази държава по отношение на частнитѣ лица, въ спиране платжитѣ за изплащане прѣдприятията, даже нередовно ще започне изплащането заплатитѣ на чиновницитѣ. А вие знаете, че упражнението на бюджета не е нищо друго, освѣнъ едно прѣливане на народната пара, събрана чрѣзъ данѣцитѣ, която достига до държавното съкровище и пакъ се връща въ народнитѣ маси. Ако стане едно спиране въ туй държавно разходване на паритѣ, въ редовното изпълнение на бюджета, какво ще настане тогава? Безспорно, че ние ще се намѣримъ прѣдъ перспективата на една финансова криза. Какви сѫ послѣдницитѣ тогава отъ такава една финансова криза? Ясно и откровенно казано: на първо мѣсто нередовното изплащане заплатитѣ на чиновницитѣ, слѣдъ туй спиране строителната политика и послѣ нередовното изпълнение на кон-трактитѣ и задълженията на държавата по отношение на частнитѣ лица. Всичко това, г. г. народни прѣдставители, влияе върху психиката на широкитѣ народни маси, влияе върху народа, влияе върху вѣтрѣшната и външната търговия. Като неминуемо послѣдствие ще се появи друго: ще започне изтегляването на капиталитѣ отъ областта на индустрията и търговията, кредитнитѣ укрѣждения ще спратъ или ще ограничатъ прѣдварително кредита; ще настѣпн тогава едно такова стѣпсване въ икономическия животъ, което ни прѣдвѣщава грозни социални катастрофи, а настѣпн ли това, веднага ще настѣпн и спадане на цѣлнитѣ цѣни, и не само на цѣлнитѣ

книжа, по-даже ще настъпи и спадане на стойността на монетите. За щастие, последното въ България досега не е било. Това стъписване, г. г. народни представители, ние го констатираме, има го вече — покачи се ажито, което едва се задушваше, едва се натискаше, за да не се изкачи до размъри, които са съкрушителни. Вие виждате, че даже малките търговци не могат редовно да посрещат своите задължения въ странство, а това не говори твърдъ красноръчиво за насъ. Ето защо, г. г. народни представители, когато вие ще сравнявате злините, които биха дошли, ако ние приемемъ постепенното увеличение на косвените данъци чрезъ този законопроектъ, съ последующите, които ще ни се предложатъ, съ тѣзи злини, които биха последвали за нашето народно стопанство, за правилния финансовъ държавенъ животъ, ако не приемемъ това увеличение, вие ще видите, че ще изпъкнатъ прѣдъ васъ двѣ злини: едната е сравнително малка, прѣдставлява една малка тежестъ на личността, на консоматора, а другата прѣдставлява една социална опасност, една обществена опасност. И когато българското народно прѣдставителство ще бъде поставено прѣдъ тази дилема да избере отъ тѣзи двѣ опасности по-малката, азъ съмъ положително увѣренъ, че ние ще се стремимъ всички единодушно да остриемъ по-големата, а това ще стане, безспорно, когато се гласуватъ тѣзи увеличения на приходите, които се искатъ отъ правителството. Азъ гледамъ на това увеличение като на една вѣременна мѣрка. Азъ дължа да кажа, че либералното министерство ще сезира народното прѣдставителство, при първия най-благоприятенъ моментъ, съ една реформа въ данъчната система. Това е наложително, и туй положително, вѣрвамъ, че ще стане.

Но, г. г. народни представители, ако всичко това тѣй убѣдително говори въ полза на едно приемане на това увеличение на държавните приходи, чрезъ изнамиране нови ресурси, нека видимъ възраженията, които се направиха отъ противната страна и които послужиха като мотиви, за да се обявятъ противъ законопроекта. Кои бѣха тѣзи възражения? Г. Сакаровъ най-добре ги изтъкна. Г. Поповъ, отъ по-крайната лѣвица, изтъкна единъ мотивъ въ такъвъ смисълъ: вие, вашата буржоазна държава, сте последователи на себе си, като се стремите да наложите данъци и да наложите товаръ, който да падне изключително върху гърба на работническата класа, на работническото съсловие; вие, слѣдователно, съ тая данъчна система искате да създадете побѣдени и побѣдител въ вашата буржоазна държава. И като доказателство му послужиха това, че работническото съсловие, поради физиологически нужди, било консумирало много спиртни питиета, че туй работническо съсловие съставлявало гъмжалото въ кръчмите, въ кафенетата и навсякъде другадѣ. Прѣди всичко, г. г. народни представители, азъ мисля, че такова едно твърдение е обидно за самото работническо съсловие. Работническото съсловие не е далечъ отъ трѣзвеността на българския народъ, работническото съсловие е частъ отъ този народъ, то дъша и живѣе, то употребява и консумира съразмѣрно съ всички граждани онова, което служи като необходимостъ за неговия животъ, но то никакъ не злоупотребява, за да бъде то единственитъ консоматоръ на всички тѣзи продукти, както се твърди отъ крайната лѣвица. Това е обидно, и единъ народенъ прѣдставител не може да си служи съ такива аргументи, за да си създава мотиви въ своя собствена полза. Право е, обаче, едно, че принципътъ на косвените данъци е този: всеки да плаща толкова, колкото консумира — хора, които консумиратъ повече, повече ще плащатъ, хора, които консумиратъ по-малко, по-малко ще плащатъ. Азъ

казвахъ и пакъ казвамъ, че нѣма нито въ една данъчна система принципъ, който да ни води до едно абсолютно справедливо разхвърляне на данъците; вие не можете да ми посочите такъвъ. Защитниците на косвените данъци, напр., ще посочатъ единъ принципъ: всеки ще плаща споредъ консомацията, всеки ще плаща споредъ разкоша на облъклото, на живота. Това е единъ принципъ. Защитниците на десетъка, напр., ще посочатъ другъ принципъ: колкото изкарашъ, толкова ще платишъ; защитниците на системата на прогресивно-подоходния данъкъ посочватъ този принципъ: който повече се ползува отъ държавата, който повече изкарва приходи подъ покровителството на тази държава, той дължи да ѝ плати и повече данъкъ. Напоследъкъ този принципъ е помиренъ съ стопанския битъ на народите и всички се стремятъ къмъ неговото въвеждане, обаче досега никѣдъ още не са го въвели въ неговата цѣлостъ тѣй, както икономическата и финансовата идеология го прѣдставляватъ. Той никѣдъ досега не е въведенъ.

Та, г. г. народни представители, безъ да се впускамъ въ подробности и да посочвамъ на текстове отъ прѣдложения намъ законопроектъ, което е работа за при второто му четене и при проучване и разглеждане въ самата комисия, въ която ще бъде пратенъ този законопроектъ, азъ намирамъ, че въз основа на всички ония мотиви, които изтъкнахъ тукъ, злините, които обрисовахъ и които биха произтекли, за икономическото равновѣсие въ обществения съсловия, за посъживането на живота, биха били по-малки, ако гласуваме по принципъ този законопроектъ, отколкото злините, които биха дошли, ако не го гласуваме. За себе си поне дохождамъ до заключение, че ние ще извършимъ едно добро дѣло, като дадемъ на правителството едно увеличение на приходите, чрезъ постепенното гласуване на ония приходи ресурси, които ще ни се посочатъ въ този родъ законопроекти, защото същевременно, като му дадемъ това увеличение, ще имаме и право да поинесаме отъ него да извършимъ културното дѣло, което подлежи да извърши държавата. Когато говоря това, азъ съмъ положително убѣденъ, че българските данъкоплатци, съзнавайки тежкото финансово положение на държавата, създадено отъ войната, че онези българи патриоти, които сложиха костиги си по тракийскитъ полета, които отидоха и дадоха живота си за защита на това отечество, не ще да пожалятъ нѣколкото лева увеличение на своя данъкъ, за прѣуспѣването на това отечество и за щастливия изходъ отъ този батакчилъкъ, въ който днесъ се намира държавата. Съ вѣра, че този отгласъ ще бъде чутъ въ срѣдата на българския народъ, азъ слизамъ отъ тукъ, съ едно убѣждение, че народното прѣдставителство ще извърши едно право дѣло, ако даде по принципъ на днешното либерално правителство едно увеличение на приходите и съ това, единъ пътъ възприесть този принципъ, естествено се прѣдърѣшава и въпросътъ, че ще трѣбва да му се гласуватъ и другитъ законопроекти, както и този, който е прѣдметъ на днешнитъ разисквания. (Ръкоплѣскане отъ дѣсенната и дѣсеня центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Сотиръ Календеровъ.

С. Календеровъ: Г. г. народни прѣдставители! Както се изтъкна и отъ г. г. прѣждоговорившитъ, нѣма по-неблагоприятна работа било за едно правителство, било за едно болшинство отъ това: да поиска да увеличава данъците на данъкоплатците. Всички правителства отъ освобождението насамъ, когато са поисквали да увеличатъ налозите, данъците на данъкоплатците, винаги тѣ са правили това не защото искатъ да ограбятъ, да обератъ българскитъ

данъкоплатци, но защото това се е налагало отъ държавните нужди. Беше време, когато опозиционният партии — безразлично, кои сж тѣ, пъкъ има ги и сега още — вписваха въ своите партийни програми, че като дойдатъ на власт, ще намалятъ данъците; беше време, когато партийтѣ вписваха въ своите програми, че ще намалятъ заплатитѣ на чиновницѣтѣ, за да правятъ икономии въ бюджета; беше време, когато партийтѣ закриваха и закриха околии и окръзи, за да направятъ икономии въ бюджета. Закриха се такива, но икономии въ бюджета не се направиха, данъцитѣ не се намаляха; правѣха се позначителни намаления, каквито бѣха намаленията на беглика на козитѣ и овцитѣ — по 5—10 ст., по пъкъ се турнаха други данъци. Бюджетитѣ въ приходнитѣ и разходнитѣ си части растѣха. Но сега вече не с онуй време, та да може съ този въпросъ да се мамитъ избирателитѣ, да се демагогува прѣдъ българския народъ. Азъ видѣхъ и разбрахъ, защото бѣхъ между избирателитѣ, на се убѣдихъ и тукъ, въ срѣдата на народното прѣдставителство, какво вече всички мислимъ, че не може да се намалява бюджетътъ, че държавата, финансовиятъ министъръ искатъ нови ресурси. И не може друго-яче никой да мисли, когато ние имаме прѣдъ себе си направенитѣ задължения отъ държавата, вслѣствие на войната — задълженията въ дългове. Прѣди войната дълговетѣ бѣха достигнали до 610 милиона, а сега, вѣроятно, ще бждатъ повече отъ 1½ милиарда лева. Когато имаме прѣдъ себе си и единъ другъ разходъ, каквито сж инвалиднитѣ пенсии, когато имаме прѣдъ себе си още и други разходи, които ще правимъ за онай нова земя, която е обезлюдена, която трѣбва да заселваме и посѣемъ, да я българизираме, азъ мисля, че и дума не може да става за намаление на данъцитѣ, че никой не може да отрече факта, че тѣ трѣбва да се увеличатъ. Сега спорятъ е, по какъвъ начинъ или каква трѣбва да бжде системата за увеличението на данъцитѣ. Отъ почитаемата лѣвица, особено отъ първия ораторъ по този законопроектъ, г. Поповъ, който оплакваше своята широко-работническа класа, се поддържа, че на нея изключително ще легне този данъкъ или по-големата частъ отъ него, като-че-ли искаше да изтъкне, че само тази широко-работническа маса гълта спиртъ и като-че-ли само тя консумира тѣзи артикули, които се облагатъ съ този данъкъ. Азъ ще кажа, както единъ отъ прѣждоговорившитѣ, че това е обидна за нея, защото и азъ познавамъ хора изъ нашия край, които принадлежатъ на тази широко-работническа маса, и за тѣхна честъ, ще кажа, че болшинството отъ тѣхъ не употребява спирта. Тѣй че нѣма да легне нищо на тѣхъ отъ това увеличение на акциза, или много малко ще легне, или то ще бжде съразмѣрно съ онова, което ще легне върху всичкитѣ класи.

К. Лулчевъ: Тѣ ще взематъ и хлѣбъ да не употребяватъ, като вървите изъ този пътъ, за да не плащатъ данъци.

С. Календеровъ: Тѣ употребяватъ всичко друго; тѣ не сж работници отъ тоя типъ, за каквито вие ги мислите. Тѣ не сж нѣщо нито повече, нито по-малко отъ нашата буржоазия, но обърнали сж се къмъ тази партия, рекли, че сж социалисти. Между тѣхъ има хора учители, има хора еснафи, адвокати, ако щете, каквито сте и вие тукъ, но пѣма онѣзи работници — азъ поне не съмъ могълъ да видя тѣзи работници — които вие оплаквате.

Ю. Юрдановъ: Ще ви дадемъ очила и ще ги видятъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, г. Юрдановъ, не прѣсичайте.

С. Календеровъ: Да ги търся и съ очила, и безъ очила — нѣма ги. Ако тази широко-работническа класа се състоеше отъ такива хора, каквито г. Поповъ искаше да прѣдстави, че винаги сж въ кахъри и че вслѣствие на своите кахъри, за да се разтупаватъ, винаги сж въ крѣчмитѣ и употребяватъ спиртъ, и затуй този данъкъ щѣлъ да легне върху тѣхъ, тежко и горко на такива работници. Азъ вѣрвамъ, че единъ работникъ ще употребѣи днесъ не повече отъ 100 гр. спиртъ, а на 100 гр. спиртъ, колко е данъкътъ, и като го увеличимъ сега, колко ще натегне? Ние виждаме, че прѣди години, когато имаше акцизъ, спиртътъ се продаваше 1-50 л. литърътъ, а сега, при сжщия данъкъ, се продава 3-4 л. То не се дължи на данъцитѣ, които се налагатъ, а на резултата на производството. Ако има голѣмо плодородие, ако има изобилие въ производството, цѣнитѣ се намаляватъ. Още не може да се каже, че налагането акцизъ играе роля върху цѣната на спирта. Напр., единъ литъръ кюстепидалска сливовица 15°, когато имаше 40 ст. акцизъ се продаваше 60—70 ст., защото я имаше въ изобилие, а сега при сжщия данъкъ, се продава 2—3 л. литърътъ. На какво се дължи това? На малкото производство, а не на голѣмия данъкъ. Така, че не е данъкътъ, който ще натегне изключително на работническата класа.

Сега, другъ е въпросътъ, да-ли оии данъкъ, който иска почитаемата лѣвица, ще легне по-равномѣрно на данъкоплатцитѣ. То е единъ въпросъ, който е споренъ: единитѣ говорятъ едно, другитѣ — друго. По възможно ли е така, на бърза рѣка, да се приложи тази система? Едно правителство, което е дошло близо вече прѣди една година — и въ какво време — имало ли е тази възможностъ да приготви тази реформа, която е общало въ края на декомврий, когато разходитѣ, които се изискватъ, сж пужни днесъ? Вѣрно е, че увеличението на данъка че е малко; вѣрно е, че то е 50%, даже на растителнитѣ масла и петрола е 100%; вѣрно е, че маслото и газѣта не сж луксозни нѣща; вѣрно е, че широката маса, не само работническата, но и буржоазията, и всички слоеве употребяватъ всичкитѣ тѣзи артикули, както маслото, така и газѣта, слѣдователно, увеличението ще легне върху всички; вѣрно е, че търговецътъ, като покачишъ данъка съ 5 ст. на единъ килограмъ, веднага туря 10 ст. отгоръ и ти казва: „Има увеличение на акциза“. Сжщото ще направи съ дървеното масло, съ растителнитѣ масла. Всичко това е вѣрно, но азъ ще кажа пъкъ, че 10—20—30 ст. повече данъкъ върху дървеното масло, върху растителнитѣ масла, не тежатъ. Хубаво е хитъ да го нѣма, но то е невъзможно. При онази стойностъ, която има дървеното масло и растителнитѣ масла отъ 1 л., дори до 3—4 л., пъкъ и 5 л. литърътъ, не е данъкътъ отъ 20 ст., който ще ги поскапни. Хубаво е, казвамъ, нищо да не се дава, даже ако имаме възможностъ да не събираме никакви данъци, но възможно ли е това? Кждѣ има такава държава? Така че не е този данъкъ, който ще натегне. Азъ мисля, че ако се наложатъ прѣки данъци, по-мъчно се прокарватъ въ масата и по-мъчно се изплащатъ отъ самитѣ данъкоплатци. Оня данъкъ, който се плаща, чрѣзъ крѣчмари, чрѣзъ търговеца, той се плаща много лесно. Напр., отивамъ сутринъ да купя една кутия цигари, веднага плащамъ 36 ст. данъкъ, но на бирника, додѣто не ми проводи червена книга, азъ не плащамъ.

Г. Кирковъ: Значи си лошъ българинъ, лошъ патриотъ.

С. Календеровъ: Не че не искамъ, но на умъ не ми дохожда. Щомъ стана сутринъ азъ чувствувамъ, че когато си пия кафето, безъ цигара не мога, купувамъ цигари и си плащамъ данъка отъ 36 ст. Това

не го говоря само азъ, това съмъ слушалъ и отъ приятели и отъ всички данъкоплатци. Ще отида да купя едно кило захаръ, ще си платя данъка. Ако нѣкому не се плаща данъка върху спирта, да не го купува.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Ако отидете при финансовия началникъ въ София, ще ви каже, че най-състоятелни личности въ София, безъ червентъ листъ не си плащатъ данъка, понеже печелятъ лихвитѣ. Това е фактъ. Гешовъ е на първо мѣсто.

С. Календеровъ: Безъ червентъ листъ не плащатъ данъка. Това именно искахъ да подчертая. Има и такива данъкоплатци, които правятъ друга смѣтка. На-ли данъкоплатците, които сж закѣснѣли съ плащането на данъка за всѣки три мѣсеца, плащатъ 3% или 5% глоба, болшинството у насъ, особено хора, които иматъ дългове, казватъ: азъ ще просоча, ще плата 5%, ама 6 мѣсеца ще ме чакатъ, тогава ще взематъ повече, ама на-ли ще чакатъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: А пъкъ тая смѣтка съ консомацията не може да се прави — трѣбва да ядешъ.

С. Календеровъ: Именно и държавата е, както е и консоматорътъ — иска всѣки день да ѝ постѣпватъ данъци, заради туй не може да чака сѣ на червентъ листове, насила да изкарва данъците, ами тѣй, доброволно: ще купишъ кафе, ще си платишъ данъка, ще купишъ тютюнъ, ще си платишъ данъка. Хемъ държавата ще има пари, хемъ ти лесно си платилъ.

Г. г. народни прѣдставители! По тѣзи съображения, азъ съмъ за този законопроектъ, пъкъ вѣрвамъ, че и всички данъкоплатци ще го възприематъ. Казахъ, че всички сж се убѣдили, какво увеличението на държавнитѣ приходи трѣбва да стане, кой каквито ще да говори. И вие отлѣво признавате, че това е безспорно, и вие да дойдете на червената маса, ще го направите, и вие каквито и реформи да правите, ще увеличите тѣзи данъци, ако искате да съществува тая държава, която управлявате, и макаръ че я наричате днесъ наша, тя ще стане ваша, и вие ще мислите за нея и ще трѣбва да направите това увеличение. Долѣ направите тѣзи реформи, които вие мислите да направите, ще вземете да приложите същата система и ще приберете същия данѣкъ. Слѣдователно, когато е въпросъ, че безъ увеличение на държавнитѣ приходи се не може, азъ мисля, че е по-добъръ да приемемъ тази стара система, която се възприема отъ болшинството държави, както се изтъкна отъ почитаеми капацитети по финансите г. Сакаровъ, г. Ляпчевъ, и мисля, че нѣма да сбъркаме, а, напротивъ, по-добъръ ще направимъ да възприемемъ тази система — увеличение на косвенитѣ данъци, отколкото увеличение на прѣмитѣ данъци. Така щото, азъ намирамъ за излишно повече да ви отегчавамъ. Азъ казвамъ, тѣзи ми сж съображенията, по които трѣбва да гласуваме този законопроектъ, сплъжъ като сме се убѣдили, че нѣма другъ изходъ, освѣнъ увеличението приходитѣ на държавата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Константинъ Досевъ.

Н. Досевъ: (Отъ трибуната). Г. г. народни прѣдставители! Нешастиитѣ събития отъ миналата година прѣдизвикаха усиливането на разходния бюджетъ и за посрѣщането на тия разходи, нѣма съмѣние, правителството трѣбва да търси ресурси. Правителството намира, че днесъ-затднесъ, на първа рѣжа, отъ друго мѣсто не може да потърси тѣзи ресурси, освѣнъ отъ косвенитѣ налози. И затова то внася настоящия законопроектъ за увеличението на

акцизитѣ на изложенитѣ въ него прѣдмети. Атакува се тоя проектъ отъ почитаемата лѣвица не затуй, защото тѣ мислятъ, че не трѣбва да се създадатъ данъци, които да посрѣщнатъ разходитѣ, а се атакува затуй, защото се облагатъ онѣзи прѣдмети, които щѣли да паднатъ въ тежестъ на работническото. Атакуватъ го затуй, защото правителството не се занимало съ измѣнението на данъчната система, а е прибѣгнало пакъ по отпѣкания пѣтъ — къмъ старитѣ данъци. Вѣрно е, г-да, че системата на данъцитѣ въ царството е остарѣла и че трѣбва да се направи едно измѣнение на тази система. И за това измѣнение, за реформитѣ, които трѣбва да се въведатъ въ данъчната система, самото правителство е дало своето обѣщание съ декларацията отъ 30 декемврий. Е добръ, трѣбва да го направи, но едни данъчни реформи не могатъ да се правятъ съ единъ замахъ, както се мисли отъ почитаемата лѣвица. Данъчната система е единъ най-важенъ въпросъ въ една страна, реформитѣ, които ще се направятъ, трѣбва дълго врѣме да се обмислятъ, и ако една реформа е замислена, каквато е подоходниятъ доходъ, тя не може току-така да се свърши само съ единъ замахъ въ 1—2 години. Десетки години трѣбва да мислимъ ише, за да измѣнимъ данъчната система, ако искаме една стабилна данъчна система. Ако е въпросъ днесъ да създадемъ едни мѣроприятия и утрѣ да ги осъждаме, атакуваме или отмишляваме и да създаваме нови, това не ме каже, че се уреждатъ финансовитѣ въпроси у насъ. Така щото, азъ вѣрвамъ, че всѣки отъ лѣвицата е убѣденъ, че при днешнитѣ обстоятелства не може друго-яче да постигнѣ правителството, освѣнъ да прибѣгне къмъ увеличението на косвенитѣ налози дотогазъ, докато настѣпи врѣме да се въведе данъчната реформа върху капитала, върху имота и пр.

Г. Димитровъ: Прогресивно-подоходниятъ данѣкъ.

Н. Досевъ: Азъ самъ съмъ партизанитъ на тази система, защото, най-послѣ, трѣбва да настѣпи день, когато данъцитѣ равномерно да легнатъ върху плещитѣ на всички граждани. Не може едни да бъдатъ облагани съ тежки данъци, а други да не плащатъ никакви данъци. Който извлича облаги отъ законитѣ на тази държава, той трѣбва еднакво да понася, споредъ хала си, и тежобитѣ.

А. Стамболийски: Но, сигурно, вие най-много ще бъдете жегнати и ще се противопоставите.

Н. Досевъ: Азъ тогава нѣма да планамъ тозкозъ, колкото плащамъ сега, г. Стамболийски.

Така щото, единътъ нѣма друго срдѣство, освѣнъ да пристѣпимъ къмъ увеличението на косвенитѣ данъци, нека видимъ сега, да-ли правилно или да-ли справедливо се изказаха г. Поповъ и г. Сакаровъ, като възстанаха противъ увеличението данъка на нѣкои артикули. Отъ всичко това, което е прѣдвидено въ закона, г-да, азъ смѣтамъ, че ако има нѣщо, противъ което да се възстане, то е само по единъ артикулъ, то е само по газѣта.

А. Стамболийски: Ами дървеното масло?

Н. Досевъ: Моля, ще ви кажа и за него. — Само по газѣта, защото газѣта е потребна и за най-бѣдната клѣца, и газѣта не би трѣбвало да се облага съ повече данѣкъ, отколкото е обложена. Само по този пунктъ азъ намирамъ, че трѣбва да се иска изхвърлянето на този членъ, който прѣдвиква увеличение данъка върху газѣта.

И. Желевъ: Искашъ да остане стариятъ данѣкъ?

Н. Досевъ: Да. — Сольта е тоже единъ артикулъ, който е потребенъ, но азъ ще се съглася съ г. Пор-

дана Йоновъ, че най-големата грѣшка бѣше на опова правителство, което отмѣни монопола, защото съ отмѣнението на монопола се направиха двѣ злини: лиши се държавата отъ 1 милионъ лева приходъ, отъ друга страна, даде се възможност само на нѣколко спекуланти да увеличаватъ цѣната на солта и да турятъ въ джеба си този кяръ. Значи, ограбиха държавата, ограбиха и народа. Азъ знамъ и веѣки отъ васъ може да прослѣди, че днесъ фактически монополъ на солта съществува, само че не е държавенъ монополъ. Идете въ Варна и Бургазъ, ще видите, че въ три рѣцѣ е монополътъ, трима души или три фирми сѣ, които урегулирватъ цѣната на солта, и сѣ я вдигнали до 20 л.; когато искатъ, намаляватъ я, когато искатъ, увеличаватъ я — нѣщо, което, ако монополътъ бѣше на правителството, нѣмаше да става.

Интересно бѣше възставането, отъ друга страна, на г. Попова противъ чл. 1, относително повишение акциза на спирта. Той почти че не заплака тукъ за онази сиромашия, която и денъ, и вечеръ, и празниченъ день, и дѣлниченъ день лежи въ кръчмитѣ. Той намира най-големата опасност, най-големата експлоатация отъ страна на правителството къмъ работническия народъ, въ увеличението данъка на спирта. Азъ не мога просто да разбера, какъ тия социалисти схващатъ благоденствието на единъ народъ, какъ тѣ схващатъ освобождение отъ данъкъ на единъ гражданинъ; да-ли този гражданинъ трѣбва да бѣде освободенъ, и положението му отъ данъка да бѣде облекчено, който се труди, който произвежда, или оня гражданинъ, който е напусналъ веѣка работа и се хвърлилъ въ кръчмата да пиянствува денъ и нощъ и впоследствие, разбира се, да понесе една голѣма частъ отъ този данъкъ.

В. Коларовъ: Върху прихода, който се добива отъ консомацията на спирта, отъ пияниците ли разчитате вие когато увеличавате данъка? Вие разчитате на прихода отъ консомацията на спирта отъ огромната работническа маса, която не пиянствува, но която употребява известно умѣрено количество спиртъ, и ще ви даде огромни суми за бюджета на държавата.

К. Досевъ: За коя работническа маса говорите, г. Коларовъ? Работническата маса се олицетворява въ лицето на цѣлия народъ, на работния народъ. Цѣлиятъ работенъ народъ произвежда, и ако той пие, ще понесе своята частъ отъ този данъкъ. И да освободи спирта безъ веѣкакъвъ данъкъ, работниятъ народъ пакъ ще плати този данъкъ, защото ще трѣбва да се намѣрятъ други ресурси, които да покриятъ разходите. Значи, работниятъ народъ плаща и безъ данъкъ върху спирта и съ данъкъ върху спирта данъцитѣ на тази държава.

А. Димитровъ: Чорбаджитѣ, като Васъ, не плащатъ.

К. Досевъ: Когато дойдемъ да говоримъ за работенъ народъ, нека се разберемъ, кой е работенъ народъ; да-ли онзи, който день работи и два стачка прави, или онзи, който работи день и нощъ, било господаръ, било дребенъ собственикъ, било едъръ собственикъ; да-ли онзи, който, като видятъ, че на господаря върви добръ работата, напущатъ го, за да имъ даде по-голема заплатата, и ако сѣ работили една недѣля, двѣ недѣли гледи ходитъ, за да напакостятъ на господаря си. Него ли считате вие за работенъ народъ? Това не е работниятъ народъ. Знаете ли колко е той? Той е 15.000 души въ цѣла България, а онзи народъ, който е трѣзвенъ, който не държи на кръчмата, който пие за удоволствие, може-би, защото е работилъ и иска да се охлади, а не да пиян-

ствува, този народъ е съ милиони и той плаща данъка.

Г. Димитровъ: Вие приказвате като чорбаджия.

К. Досевъ: Не сте вие, които сте монополизирали труда. Азъ, когато считате за чорбаджия, азъ работя повече отъ васъ. Защото азъ ако не работя 18 часа, може-би, на деня, нѣма да бѣда чорбаджия, ами ще бѣда като васъ пролетарий. Само който се труди, той печели, който не се труди, той е въ мизерия. И когато дойдемъ за данъцитѣ, питамъ ви азъ: кой ви даде право да плачете вие за този народъ по данъцитѣ, когато вие сами не плащате данъци. Цѣлиятъ народъ плаща и цѣлиятъ народъ понесе тежеститѣ, но вие, които не плащате нищо, ревете противъ данъцитѣ най-много.

К. Бозвелиевъ: Кой не плаща?

К. Досевъ: Ето, г. Благоевъ, не плаща нищо, г. Сажзовъ не плаща нищо.

Д. Благоевъ: Нѣмаме имоти.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Оставете личнитѣ разправии, г-да!

К. Досевъ: Да, ама вие се трудите, вие печелите, вие произвеждате за себе си, за храна, ама на държавата не плащате петъ нари, а пъкъ единъ търговецъ, когато вие наричате буржоа — и когато произпаяте тази дума „буржоа“, като-че-ли ви е излязъ бацинето имане — този буржоа, за да спечели за себе си прѣхрана и за дѣцата си, отива при банкитѣ, отива при частни кредитори, натоварва се съ лихвени пари.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателятъ г. д-ръ С. Ивановъ)

Труди се денъ и нощъ, за да изкара нѣщо, да бѣде ползванъ за себе си, за сѣмейството и за държавата. А вие така ли сте? Не.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: На прѣдмета, г. Досевъ.

К. Досевъ: Вие ни казвате: „Искаме отъ държавата безплатно лѣкуване, искаме безплатно правосѣдие, искаме болници, искаме, искаме, искаме“. Когато дойде за данъкъ — „Не даваме“. Е, какъ може така да бѣде? Тѣзи нѣща сѣ несъвмѣстими. Да искашъ отъ държавата всичко, да не давашъ на държавата нищо, въ това има ли логика, има ли разумъ?

А. Димитровъ: Който печели, той трѣбва да плаща.

К. Досевъ: Но вие сте прави затуй, защото вие не говорите тукъ за Народното събрание, вие говорите за улицата, тя ви е потрѣбна.

К. Бозвелиевъ: И вамъ е потрѣбна.

К. Досевъ: Ето защо вие, г-да, когато говорите за този народъ, смѣтайте, че не го прѣдставлявате; макаръ вашитѣ клубове да ги наричате „народни домове“, но тѣ сѣ далечъ отъ народа. Вие нѣмате, може да се каже, нищо общо даже съ народа, защото у насъ почва за социализмъ нѣма, и ако вие днесъ идете съ такова количество гласове, то е само измамване на гласовѣтъ, вслѣдствие на войната. Натезало бѣ на душата на българския войникъ, и той ви даде гласа си. И азъ, да ви кажа, вие бѣхте даже много неспрѣдпазливи въ събирането на тѣзи гласове, особено тѣснитѣ социалисти. Г. Марковски, когато държа

своята рѣчь на площада въ гр. Ески-Джумая, почна и свърши съ тѣзи думи: „Г-да! Помнете клетвата си, която дадохте въ окопитѣ, че вие ще гласувате за насъ“. Десетъ пѣти имъ напомни тази клетва. Значи, почвата е приготвена още при окопитѣ, когато бѣше измъченъ нашиятъ войникъ и когато той бѣше готовъ всичко да направи, само да се отрѣве отъ тѣзи окопи.

В. Коларовъ: Г. Марковски отсъствува, за да може да Ви отговори.

К. Досевъ: Азъ вѣрвамъ, че г. Марковски е толкова кавалеръ, че нѣма да откаже това, което азъ говоря, защото азъ го познавамъ като единъ добъръ вапш дѣятелъ, и той нѣма никой пѣтъ да откаже това.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Моля, на прѣдмета, г. Досевъ.

К. Досевъ: Така щото, възставането противъ увеличението на данъцитѣ на спирта въ ущърбъ на другитѣ артикули не е право и не трѣбва да се прави. Поскъпяването на питиетата не само ще принесе полза на държавата, но то има и друго значение за народа — възпитателно. Защото мнозина, десетки, може-би и стотици, при факта, че пиетие е скъпо, и да имъ се иска да пиятъ, ще заминатъ кръчмата, ще си кажатъ: „Хайде довечера ще пия“. Така щото, то ще има голѣма полза даже и за вапшия пролетариатъ.

В. Коларовъ: Затова въ Русия, дѣто държавата взема най-много отъ алкохола, има най-голѣмо пиянство.

К. Досевъ: Г. Коларовъ! Нашиятъ народъ не е като руския, не го сравнявайте съ него. Вие вземете прѣдъ видъ това, че въ лозарскитѣ центрове, които имаме ние, когато не бѣха-унищожени лозята отъ филуксера, на всѣкиго въ къщата, въ мазата, имаше вино и ракия, пиянство обаче нѣмаше, и нѣма да го има. Това, което има днесъ, е толкова нищожно, че не може да съставлява и прѣдметъ за споръ даже. Ние, за честъта на българския народъ, трѣбва да признаемъ, че той е трѣзвенъ.

К. Лулчевъ: Въпросътъ е за консомацията на спирта, а не за пиянството на народа.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Моля, не се разправяйте частно.

К. Досевъ: Азъ казахъ, че съмъ съгласенъ да бждатъ равномерни данъцитѣ, защото мнозина като г. Попова, които иматъ по 200 хиляди лева въ банката, не плащатъ нищо.

Повдигна се отъ г. Дойчинова единъ въпросъ. Г. Дойчиновъ възстава противъ чл. 19 затова, защото била много силна мѣрката, дѣто, като е отнето нѣкому правото на кръчмарство, да не се позволява и на сѣмейството му да упражнява това право. Азъ мисля, че г. Дойчиновъ не е правъ, защото винаги онѣзи стопани, които злоупотрѣбаватъ съ законитѣ, като бждатъ лишени отъ това право, турятъ фирмата на жена си, на дъщеря си, на сина си, или на дѣда си, и пакъ почватъ да вършатъ сжщитѣ злоупотрѣбления, които сж вършели. Така щото, този членъ си е на мѣстото и азъ мисля, че не трѣбва да се отмѣни.

Съ това, г-да, азъ свършвамъ, като заявявамъ, че ще гласувамъ за законопроекта.

Г. Данаиловъ: Вие, като практикъ, казахте, че отмѣнението на монопола на солта фактически не

отмѣни монопола въ търговията на солта. Съгласенъ съмъ съ Васъ. Ами съ газъта не е ли сжщото? Защото Вие сте противъ увеличението данъка на газъта. Като познавате въпроса на практика, кажете ми, и газъта не съставлява ли почти монополъ въ търговията?

К. Досевъ: Съгласенъ съмъ, че трѣбва да бжде и газъта държавенъ монополъ, защото и той е въ три-четири рѣцѣ.

Г. Данаиловъ: Това искахъ само да се констатира.

К. Досевъ: Идете въ Варна, и ще видите сжщитѣ лица, които държатъ солта, държатъ и газъта, съ изключение на една конкуренция, която се явява отъ Ромжия. Само тая газъ не е въ тѣхнитѣ рѣцѣ, така щото, вмѣсто трима, ставатъ четирма.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Христо Гендовичъ.

Х. Гендовичъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще бжда твърдѣ кратъкъ, съ 4—5 думи ще свърша. Само съжалявамъ, г-да, че отъ три мѣсеца сме събрани, за три пѣри работа не сме свършили. Защо и за какво? Отъ разни запитвачи, и запитвачета. Само остава да се запита отъ нѣкой народенъ прѣдставителъ, защо вали дъждъ, и да отговори министърътъ: „Вали, защото е облачно“, или да бжде запитанъ, защо не вали дъждъ, и да отговори: „Защото е ясно“. Остава само това да запитаме, и азъ съжалявамъ, че говоримъ напразно въ тая свещена ограда. (Веселостъ) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще говоря по законопроекта.

С. Златевъ: (Възразява нѣщо)

Х. Гендовичъ: Не се намирате въ нѣкоя кръчма или въ конюшна въ село, а се намирате въ една свещена страда, въ която трѣбва да слушате. Азъ никого не съмъ прѣкъсвалъ и затова не желая да ме прѣкъсватъ; ще бжде подлецъ онзи, който ме прѣкъсва. Ако намѣрите грѣшка, можете да ме питате.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Никой нѣма да Ви прѣкъсва. Продължавайте.

Х. Гендовичъ: Никой не говори по принципиалната частъ на законопроекта, който е сериозенъ. Никой не говори по него. Сѣ отвлѣчено говориха. И г. Ляпчевъ, и други, и трети, и четвърти, и пети, като-че говориха по общитѣ дебати. Законопроектътъ съдържа само петъ члена отъ всички, на които само може да се базира, за които само може да се говори. Всичко друго е излишно да се говори. Но никой не се косна до тѣхъ, а отиватъ да говорятъ за друго. Осжждатъ г. Тончева. Честъ му прави, че внася подобенъ законопроектъ. Трѣбваше бившитѣ министри да го внесатъ, и още по-силенъ. Защо? Ще ви кажа защо. Г. Тончевъ трѣбваше да внесе по-силенъ законопроектъ. Прави му честъ, че внася сега този.

А. Стамболийски: Защо му прави честъ? Кажете.

Х. Гендовичъ: Защото внася законопроектъ, който не закача нито земледѣлцитѣ, нито социалиститѣ, а само закача буржоата. Ще ви докажа защо. Вие само ще слушате и ще мълчите и ще прѣцѣнявате всѣка една казана дума.

Г. Бояджиевъ: Вие къмъ кой класа се числите?

Х. Гендовичъ: Азъ съмъ Гендовичъ. Какво искашъ повече? Трѣбва да ме знаете, кой съмъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Моля, г-да, да не се прѣсича ораторътъ.

Х. Гендовичъ: Г-да! Чл. 1 какво казва? Увеличава се акцизътъ върху спирта. Отъ колко? Отъ 10 на 15. Малко се увеличава. Защо? Вие трѣбва да се радвате, че се увеличава повече данъкътъ, защото нѣма да има пияници въ българския народъ. Идете въ Италия, където нѣма силенъ законъ; има пияници и вагабонти навсѣкждѣ. Идете въ Русия; погледнете, всички работници излизатъ отъ работа и отиватъ да пиянствуватъ, нѣма трѣзвенъ народъ, всички ходятъ да пиянствуватъ. У насъ, слава Богу, напиятъ народъ — и селячѣтъ, и буржоата му, и социалистичѣ му — всички сж трѣзви. И докато е този трѣзвенъ народъ, всѣки пакъ ще се показваме прѣдъ свѣта народъ шедъръ, държеливъ, боеви, примѣренъ въ всѣко отношение, което прави честъ на българския народъ. Но какво го прави такъвъ? Това го прави, че липсва пиянството. Вие знаете, че всѣки единъ порокъ излиза отъ пиянството. Убийства, обирѣ, разни други скандали произлизатъ отъ пиянството. Никой не може да отрече това нѣщо, сами г. г. дружбашитѣ ще кажатъ, че въ дюкянитѣ недѣленъ день, щомъ се запиятъ нѣколко души, двама, трима, ще стане скандалъ, ще отидатъ да се биятъ въ къщи съ женитѣ си или слугитѣ си. Това така ли е? Слѣдователно, щомъ е малко ограничено питието, всѣки ще тича по работата си, нѣма хората да се запиватъ прѣзъ нощитѣ, да осѣмватъ пияни, и да не отидатъ на работа, а да идатъ въ къщи да се каратъ и биятъ, ами ще отидатъ по работа.

В. Коларовъ: (Възразява нѣщо)

Х. Гендовичъ: С-с-стъ! Ще мълчишъ ти тамъ. (Общъ смѣхъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Звъни)

Х. Гендовичъ: Ако вие можете да говорите само по улицитѣ, азъ мога 10 пкти повече отъ васъ да говоря.

Дохождамъ, г. г. народни прѣдставители, на чл. 2. Какво казва той? Казва, че се увеличава отъ 40 на 60%. Кое се увеличава? Което се консумира за кафѣ, за луксъ.

В. Коларовъ: Като халвата.

Х. Гендовичъ: Халвата е къмъ чл. 6. — Слѣдователно, това, което се взема за луксъ, не му се гледа цѣната. Защо? Кой го взема? Не го взематъ селячѣтъ, не го взематъ социалистичѣтъ, а го взематъ хора, които сж въ положение да пиятъ амеръ, абсентъ и пр. На тѣхъ тури имъ и тройно повече, пакъ ще го взематъ. Амеръ, абсентъ, конякъ, кой ще го взема. Не го взематъ селячѣтъ, а тѣзи, които ги викатъ буржоа, тѣ го взематъ, тѣ трѣбва да се оплакватъ, а не социалистичѣтъ и т. н. други. Слѣдователно, азъ повтарямъ, че прави честъ на г. Тончева, че е внесълъ този законопроектъ.

Дохождамъ на чл. 17 — луксозни работи, парфюми и разни прѣдмети.

Нѣкой прѣдставитель: По редъ вървете.

Х. Гендовичъ: Вие ги знаете, гледали сте ги. — Касасе се за разни, забѣлжете, луксозни работи, разни парфюми — вмѣсто 40, 60%. Че малко е турено, трѣбваше да турятъ 100%. Послѣ, франкъ-кафе, чукулатъ. Кой отъ селячѣтъ или социалистичѣтъ пие франкъ-кафе, чукулатъ? Не му знаятъ името най-напрѣдъ; не знаятъ какво е франкъ-кафе, не го е виждалъ въ къщата си — нито дѣцата му, нито той. Та му турятъ отъ 40 на 60%. То е срамота, г-да. Вие трѣбва да искате 100%.

А. Стамболийски: Защо?

Х. Гендовичъ: Да се увеличатъ приходитѣ на правителството. Трѣбва да знаете, че нѣма въ свѣта държава, която да не плаща данъкъ; нѣма въ свѣта държава, която да нѣма войска, да я пази отъ всѣко нѣщо; но да се пазятъ тѣзи държави, да иматъ армия, да иматъ пазачи, трѣбва да иматъ приходи. Отъ дѣ взема правителството приходи да поддържа тѣзи работи? На-ли трѣбва да се запитаме — отъ дѣ? Може министърътъ да лови съ устата си птички, ако нѣма приходи, какъ ще управлява Министерството на финанситѣ?

За солта и за газѣта се говори. Азъ нѣма да говоря, защото е излишно.

В. Коларовъ: Тѣ сж луксозни прѣдмети.

Х. Гендовичъ: Тѣ сж друго. За тѣзи, които не врѣдятъ ни най-малко, нѣма защо да говорите. Даже ако обѣхъ на ваше мѣсто, щѣхъ да кажа на г. министра, че малко е турено; трѣбваше да тури двойно. На кого на гърба тежи? На буржоата, дѣто ги казватъ, на хората, които сж въ положение да пиятъ какао, кафе, амеръ, абсентъ и разни други скжпотии. Вие не пиете такива работи. Азъ зная, като съмъ ходилъ по агитация въ селата, билъ съмъ между селянитѣ; франкъ-кафе, амеръ, абсентъ — нѣма такива работи у тѣхъ. Слѣдователно, да се възстава противъ този законопроектъ ще бѣде срамота, освѣнъ да се гласува и да се приеме едно нѣщо, което трѣбва да се приеме. На нѣкой бившъ министъръ казали, че отъ една кожа не се стриже два пкти; той отговорилъ: „До кожа ще стрижа“. Ние, слава Богу, до кожа не стрижемъ. Това, което е турнато тукъ, ще се понесе безъ да се разбере, че има данъкъ даже. Слѣдователно, нѣма какво да се прави въпросъ отъ това. Азъ мисля, че всички единодушно ще гласуватъ този законопроектъ и ще похвалятъ г. министра. Азъ, когато дойде бюджетътъ, ще му кажа, че трѣбваше да прѣдвиди за още други работи да има приходъ, защото отъ държава безъ приходъ нищо не става. Когато единъ селянинъ има 100 овци, радва се на 100-тѣ; който има 10, радва се на тѣхъ. Толкозъ повече ще се радва единъ министъръ, колкото повече доходъ има отъ самото население. Говориха нѣкои финансистѣ, че имаме ажно голѣмо, безъ да разбератъ, отъ кѣдѣ произлиза ажиото. Произлиза отъ това, дѣто нѣма вносъ на злато, защото нѣма износъ; ако има износъ, ще дойде злато, ажиото ще се уравни. Само една крина може да уравни ажиото въ България, всичко друго абсолютно нищо не може да направи. Да има и такъвъ министъръ на финанситѣ да лови съ уста птичета, ажиото пакъ не може да уравни. То се уравнива само тогавъ, когато има износъ на жито и вносъ на злато. Слѣдователно, ажиото го уравниватъ цифритѣ, всички заедно. Когато дойдете за данъцитѣ да се плащатъ, ще видите, че най-много данъкъ плащатъ буржоата, дѣто казватъ тѣхна милость. (Сочи крайната лѣвица) Той ако плаща 100 л., азъ плащамъ 36.000 л. А каква разлика има между него и мене? Слѣдователно, трѣбва да бждемъ равни къмъ всички. Щомъ се туря това за луксъ — просто за луксъ е направенъ този законопроектъ — не трѣбва да се говори по него нищо, трѣбва да се гласува. Нѣма друго, освѣнъ да дойдете да похвалите г. министра, че е внесълъ този законопроектъ, който трѣбваше да се внесе съ по-силна доза — двойна, не отъ 40 на 60%, а можеше да се направи 100%. Защото, ако ми трѣбва франкъ-кафе, чукулатъ вмѣсто 3, ще дамъ 6 л.; ще взема абсентъ и ако шишето му е 6 л., ще съмъ далъ 8 л., нищо не е за мене. Вземалъ съмъ друго питие, амеръ или конякъ, не ми врѣди, че, вмѣсто да дамъ 5 л., далъ съмъ 10 л. —

вземамъ го за удоволствие. Единъ селячанинъ нѣма да вземе подобно нѣщо, единъ социалистъ нѣма да вземе подобно нѣщо, тъй щото нѣма защо да се бунтуватъ, защо е направено това нѣщо така.

С. Златевъ: За солѣта и газѣта какво ще кажете?

Х. Гендовичъ: Малко ти важи това. Ти горипшъ за петъ пари газъ цѣла нощъ. Азъ съмъ спалъ въ село, та знаа. Като дойде да се говори за зехтинъ, ти вземашъ 100 драма зехтинъ за 15 дена, за петъ пари на вечеръ горипшъ за кандило. Азъ на-ли съмъ спалъ въ селска стая? Какво ще ми разправяшъ за него?

Затова азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители, безъ да говоримъ повече, защото се минава врѣме, да гласуватъ и да приемемъ напълно законопроекта. Даже азъ укорявамъ г. министра, задѣто е турилъ малко, трѣбваше да тури още повече. Затова ще заключа, като моля всички народни прѣдставители да гласуватъ за законопроекта. (Нѣкон отъ дѣсенцата ржкоплѣскавъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Павелъ Генадиевъ. Нѣма го.

Има думата г. Паскалъ Табурновъ. И него го нѣма. Има думата г. Никола Ненчовъ.

Н. Ненчовъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ разискванията, които станаха по законопроекта за измѣнение закона за акцизитѣ, по който се изказаха най-компетентнитѣ по тая материя оратори, азъ намирамъ, че Народното събрание е достатъчно осветлено, повече разисквания сж безъ цѣль, и затова правя прѣдложение да се прѣкрятъ дебатитѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има прѣдложение за прѣкрятване дебатитѣ.

Н. Комановъ: Колко души сж говорили?

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Съгласно правилника, това прѣдложение трѣба да се тури на гласуване. Тѣзи отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж за прѣкрашение дебатитѣ, моля да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Не е говорилъ само г. Илия Георговъ отъ групата на радикалъ-демократическата партия.

Обаждаъ се: Дайте отидиъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Давамъ 10 минути отидиъ.

(Слѣдъ отидиъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Звъни) Засѣданieto продължава.

Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Внесениятъ бюджетъ за 1914 г. ни дава едно мѣрило за нуждитѣ, които правителството прѣдполага, че сж послѣдвали отъ войната. Нашиятъ бюджетъ, както тукъ се изтъкна вече, при приложението му, е възлѣзълъ на около 200 милиона лева и сега се иска едно увеличение отъ 51 милиона лева. Азъ тукъ сега нѣма да говоря подробно за ония икономии, за ония съкращения, които биха могли да се направятъ въ бюджета за 1914 г. Но, струва ми се, би било основателно едно мѣние, че нашиятъ народъ, при дневното негово стопанско състояние, не ще да може да понесе едно увеличение отъ 51 милиона лева. И поради това обстоятелство вече ще трѣбва ние, намѣсто да търсимъ източници, които биха спънали стопанския животъ на българския народъ, прѣдварително да се опитае да съкратимъ

разходния бюджетъ. И, струва ми се, че биха могли да се направятъ твърди значителни съкращения на бюджета, за да могатъ по-голѣмата частъ отъ новитѣ кредити, които ще се искатъ отъ насъ, да се покрятъ съ икономии въ разходитѣ.

Това казано, азъ пристѣпвамъ къмъ материята, която сега имаме да разглеждаме. Но прѣдварително искамъ вашето позволение, за да характеризирамъ данъчната политика, която се е слѣдвала отъ нашия правителство досега.

Въ системата на прѣжитѣ даждия у насъ се прѣплитатъ два принципа: тогава, когато земледѣлското население се облага въз основа на принципа на пропорционалността, тъй както и пжтната повинностъ слѣдъ реформирането ѝ отъ демократическото правителство, ние имаме въведенъ принципа на прогресията въ данъка на замятията. Мжчно може да се намѣри държава, въ която системата на прѣжитѣ даждия да почива върху два принципа. Слѣдователно, нашата система на прѣжитѣ даждия не отговаря даже на най-елементарнитѣ изисквания на справедливостта. Не може една частъ отъ българското население вне да облагатъ пропорционално, а другата частъ отъ данъкоплатцитѣ, отъ населението, да облагатъ съ прогресия. Поради това вече ни се налага една реформа въ нашата система на прѣжитѣ налози. Но не е само тамъ погрѣшката въ нашата облагателна система. Тѣй сжщо и въ косвенитѣ даждия не се е слѣдвалъ единъ и сжщъ принципъ. Постоянно у насъ се говори, че съ косвенитѣ налози сж се облагали прѣдимно ония артикули, безъ които можемъ да минемъ. Въ сжщностъ, обаче, излиза, че системата на косвенитѣ данъци се основава върху облагането на прѣдмети отъ най-широко употребление. Въ несправедливостта на системата на косвенитѣ даждия се е отишло и по-нататѣкъ, и то въ полза на заможитѣ наши класи. Въ нашитѣ мита, които сега се взематъ по телю, сж фаворизирани ония артикули прѣдимно за туалети на жени, които сж прѣдзначени за най-заможитѣ слоеве. Богатитѣ измежду насъ, г. г. народни прѣдставители, знаятъ много добри, че най-сжжитѣ материи, ония материи, които тежитъ най-малко, се пропускатъ съ сравнително много малки мита. Въ това отношение трѣбва да се признае, че правителството, въ което бѣше министъръ на финанситѣ покойниятъ Паяковъ, дѣйствително е имало прѣдъ видъ да облагодѣтелствува най-заможитѣ слоеве.

Прѣди да пристѣпя къмъ самия законопроектъ, азъ съмъ длъженъ да спомена и за декларацията на правителството, съ която то изтъква прѣдъ избирателитѣ. Въ тая декларация правителството обѣща на българския народъ, че когато то ще търси срѣдства, прѣдизвикани отъ нуждитѣ на войната, нѣма да засегне работнитѣ маси. Г. Сакаровъ много основателно каза, че правителството не изпълни това свое съблазнително за избирателитѣ обѣщание. Въ тая декларация съ думитѣ, че „нѣма да се облажатъ работнитѣ маси“ се извика впечатлението, че правителството ще излѣзе съ единъ прогресивенъ данѣкъ върху приходитѣ и капитала. Това нѣщо правителството досега не е направило. То се явява сега съ единъ законопроектъ за увеличаване акцизитѣ и патентовия сборъ. Споредъ законопроекта, правителството, това е очевидно — увеличава ония косвени налози, които ще засегнатъ работнитѣ маси. Даже самото правителство, въ мотивитѣ къмъ тоя законопроектъ, признава, че то увеличава косвенитѣ даждия върху прѣдмети, които сж отъ първа необходимостъ, отъ най-широко употребление, каквито сж петролеятъ и дървеното масло. Правителството, значи, съ това увеличаване и съ признаването въ мотивитѣ къмъ законопроекта, докарва да признае, че то е измамало българскитѣ избиратели, че то е направило едно обѣщание, което сега не изпълнява.

Тукъ и отъ ораторитѣ отъ лѣвницата, и отъ прѣдставителя на земеделския съюзъ, и отъ ораторитѣ на дѣсницата се говори твърдѣ много върху налога на спиртнитѣ напитки. Г. Поповъ, прѣдставителъ на тѣсно-социалистическата партия, ни каза, че съ увеличаването налога върху спирта, отъ който се правятъ ракии, ще се засегне консомацията на бѣднитѣ слоеве, и, слѣдователно, и на работническата класа. Ние можемъ да бждемъ противъ употребяването на спирта, който е вредителенъ, но трѣбва да признаемъ, че цѣльта на правителството е била да получи по-голямъ приходъ отъ тоя налогъ. То се вижда вече въ самия бюджетъ. Правителството, като увеличава акциза върху спирта, отъ който се прави ракия, и върху пивото, то е имало прѣдъ видъ не да морализира, не да накара широката маса да не употребява спиртни напитки, а да увеличава своя приходъ. Това личи отъ самия бюджетъ. Привителството очаква само отъ увеличаването на акциза върху спиртнитѣ напитки едно увеличение отъ 2 милиона лева. Естествено е, че това увеличение ще го понесатъ, прѣди всичко, бѣднитѣ слоеве. Вѣрно е, г. г. народни прѣдставители, че медицинската наука, особено напоследъкъ, е констатирила безсъмѣйно, че спиртнитѣ напитки разстройватъ нервната система. Едно врѣме се е прѣдполагало, че тѣ, може би, сѫ нужни за селското население въ врѣме, когато то работи. Но отъ наблюденията, които сѫ направили медици, които сѫ се занимавали специално съ хигиената, излиза, че, напротивъ, при едни голѣми походи на войската употребяването на спиртни напитки отслабва силитѣ на войницитѣ. И затова въ Германия напоследъкъ е запрѣтено на солдатитѣ да взематъ съ себе си спиртни напитки въ врѣмето на маневритѣ. Тѣ сѫщо и спортнитѣ дружества въ Германия искатъ отъ своитѣ членове, когато правятъ ескекурзии пѣша, поне въ врѣме на вървежа да не употребяватъ спиртни напитки, защото е доказано, че тѣ отслабватъ силитѣ на пѣшеходцитѣ. Когато е думата, кой ще понесе тоя налогъ, това увеличение, трѣбва тѣ сѫщо да се признае — защото има такива статистически данни, както казахъ и по-рано — че не го понесатъ бѣднитѣ слоеве. Въ Германия единъ знаменитъ специалистъ...

Х. Бояджиевъ: Ама не дѣйте сравнява Германия съ нашата държава.

И. Георгиевъ: Ние имаме данни за нашето население. — ... е констатиранъ — тѣзи данни сѫ извънредно интересни — че нежененитѣ работници, ергенитѣ, употребяватъ за спиртни напитки отъ 12 до 20% отъ своя приходъ, а ония, които сѫ женени, употребяватъ отъ 7 до 9% отъ своя приходъ. Тия мои свѣдѣния сѫ за до 1900 г. Слѣдъ това, обаче, въ Германия — трѣбва да го признаемъ — благодарение агитацията на социалистическата партия за въздръжаностъ отъ спиртни напитки, тоя процентъ се намалява, и днеска има свѣдѣния за отдѣлни градове, напр., за Бременъ, че единъ солиденъ работникъ не харчи за спиртни напитки повече отъ 3% отъ своя приходъ. Но, изобщо взето, още не се е постигнала цѣльта да може да се намали общо въ значителна степенъ употреблението на спиртнитѣ напитки. Вѣрно е, че правителствата, които внасятъ законопроекти за увеличение на акцизитѣ, иматъ прѣдъ видъ увеличението на държавнитѣ приходи.

Сега дохождамъ до България. Фактъ е, както казахъ, че нашето правителство не прави това съ цѣль да намали пиенето на спиртнитѣ напитки. То не гони такава цѣль. Много любопитно е, че българското правителство, което упражнява голѣмъ контролъ върху спиртнитѣ фабрики, за да не правятъ контрабанда, не упражнява никакъвъ контролъ, за да

се произвежда спиртътъ по-чистъ. Азъ ви казахъ и по-рано, че спиртътъ, изобщо, е вредителенъ, че той разстройва нервната система. Но нашиятъ спиртъ, понеже нѣма никакъвъ хигиенически контролъ въ фабричитѣ, произвежда и другъ ефектъ. Отъ онова врѣме, откогато се създадоха повече фабрики у насъ, забѣлѣзватъ се много селяни болни отъ персоза. То е една болестъ, която се изразява въ слѣдното: най-напрѣдъ черниятъ дробъ се разширява, слѣдъ това захваща да се изсушава и най-послѣ послѣдва смъртъ. Маса такива случаи има, особено въ сръдната на ония селяни, които пиятъ спиртъ отъ ония фабрики, които се намиратъ близо до София. Значи, нашето правителство, въ своето стремление само да увеличава приходитѣ на държавата, не се е погрижило поне въ най-минималнитѣ размѣри да запази здравето на населението, като тури, както казахъ, единъ хигиенически контролъ въ спиртнитѣ фабрики.

Друго. Вѣрно е, че една данъчна пресия върху ракиитѣ, произвеждани отъ спиртъ, има за послѣдствие намаляването на консомацията на спирта. Това се вижда отъ опититѣ, които сѫ се направили въ Швеция, Норвегия и напоследъкъ въ Швейцария. Заедно съ това, обаче, трѣбва да се взематъ мѣрки, щото населението, което употребява спиртни напитки и което употребление става за негово луксозно наслаждение, за една наслада въобще, да може да замѣни употреблението на спирта съ друга, по-малко вредителна напитка, напр., съ вино или още повече съ бира. Бирата, на всѣки случай — понеже тукъ е въпросъ за бира, не за вино — е по-малко вредителна, отколкото ракията. Е добръ, ние не даваме възможностъ на нашето население да замѣни ракията съ бира, защото нашата бира ние облагаме съ извънредно голѣмъ акцизъ. Досега тя се облага съ 10 ст. на литъръ. Този акцизъ вече бѣше голѣмъ, не само затуй, защото прѣчеше на населението да замѣни спиртната ракия съ бира, но и затуй, защото прѣчи на самитѣ пивофабриканти да подобрятъ качеството на бирата, послѣ и за да може мѣстната бира да не допуска внасянето на чужда бира. Повтарямъ, че тѣ, както се увеличава сега акцизътъ, затруднява се твърдѣ много подобренieto качеството на бирата. Г. министърътъ на финанситѣ, който си прави бѣлѣжка сега, вѣроятно, ще ми отговори на това, че съ сѣция акцизъ се облага и чуждата бира. То е вѣрно, но чуждата бира се ползува съ известни извозни премии. Ето, вие виждате, че улесняваме вноса на чуждата бира. И фактъ е, че, откогато г. Саллабаневъ увеличи акциза върху мѣстната бира, малко като че се увеличи, ако се не лъжа, вносетъ на чуждата бира. Но това не е важно, може би и да не е вѣрно — азъ не съмъ направилъ справка. Но, на всѣки случай, като излизамъ отъ хигиеническа гледна точка, държа на туй, че, за да можемъ да отклонимъ населението отъ спиртни ракии, които съсипватъ неговото здраве, които увеличаватъ смъртността, които увеличаватъ процента на туберкулозата и които докарватъ други още болести, за да можемъ да прѣмахнемъ тази напасть, въ първо врѣме ще трѣбва да дадемъ възможностъ на туй население да замѣни тоя напитокъ съ другъ, по-малко вредителенъ.

А. Стамболийски: Като се употребява въ по-големо количество, сѣщиятъ резултатъ дава, г. Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Най-послѣ, може нѣкои отъ васъ да кажатъ, че, понеже и бирата е вредителна, то добръ е и тя да се облага. Хубаво, да приемемъ и това. Но правителството туря една прѣграда, за да могатъ най-бѣднитѣ слоеве да търсятъ едно друго сръдство за наслаждение. Това сръдство у насъ е кафето, въ Англия —

чаятъ. Кафето не е напитка луксозна. То за градското население, и лека-полека и за селското население, става едно необходимо средство за наслаждение. Какво прави правителството сега? Сами по себе си, митото и акцизът върху кафето сж вече доста голѣми, ако се вземе въ съображение, че българският гражданинъ и българският селянинъ ще пие кафе не въ кафенетата, а ще купува кафе, за да пие заедно съ своето сѣмейство. Защото, не трѣбва да се изпуска изъ прѣдъ видъ това, че е въ интереса на здравословното състояние на българския народъ, ако щете, въ интересъ на неговата култура, на неговото културно повдигане, да намѣримъ средства да дадемъ възможност на българските граждани и селяни да стоятъ въ къщи слѣдъ свършване на своята работа, намѣсто да отиватъ въ кръчмитѣ и въ кафенетата. Ако кафето и захарта се облагатъ съ по-малко мито и съ по-малкъ акцизъ, естествено е, че българският гражданинъ и селянинъ ще могатъ да бждатъ въ състояние да си купуватъ повече захаръ и кафе, за да се ползватъ отъ това средство за наслаждение не само мжжетѣ, но и тѣхнитѣ синове и тѣхнитѣ жени. Ние, като малкъ народъ, въ интересъ даже на нашата литература трѣбва да гледаме да даваме възможност на българските граждани и селяни да стоятъ повече въ къщи, за да могатъ, намѣсто да си губятъ врѣмето изъ кръчмитѣ и кафенетата, въ къщи да четатъ брошури и вѣстници.

Въ тоя редъ на мисли, азъ доажадамъ до петрола. Петролътъ, който е прѣдметъ отъ широко употребление на масата, вече и така е обложенъ съ голѣмо мито и съ голѣмъ акцизъ. Правителството сега увеличава съ 100% акциза върху петрола: отъ 5 л. на 100 кгр., увеличава го на 10 л. — удвоява го. Какво значи това? Това значи, ние да отнемемъ възможността на българския селянинъ и на българския гражданинъ да се ползватъ съ свѣтлина.

Министъръ Д. Петковъ: Нѣма да гасимъ лампитѣ, сѣ ще ги палимъ.

И. Георговъ: На всѣки случай, българският селянинъ, разходитъ на когото сж много малки, ще си прави смѣтка, че досега е употребявалъ за седмицата толкова петролъ; слѣдъ като ние увеличавъ акциза, той пакъ толкова пари ще употребява за петролъ; значи, ще трѣбва да гори по-малко петролъ. Въсѣдствието на това ще бжде, че възрастнитѣ членове на сѣмейството или ще отиватъ въ кръчмитѣ, или пъкъ ще си легатъ по-рано.

Г. г. народни прѣдставители! Въ своята безогледна фискална политика, правителството е отишло още по-нататъкъ — то е удвоило и акциза върху зехтина, който е единъ артикулъ отъ широко употребление на народната маса. Сега, съ всичкитѣ тѣзи акцизи какво се прави? Българското правителство затруднява българския гражданинъ и българ-

ския селянинъ да стои по-дълго врѣме въ къщи, защото петролътъ подскъпнува. То не му дава възможност да може да получи извѣстно наслаждение въ своето огнище, то не му дава възможност даже, или затруднява неговата възможност, да отиде да изпие едно кафе или да изпие толкова кафета, колкото досега е пилъ. И тогава какво наслаждение ще оставите ние на по-бѣднитѣ български граждани и селяни? Добрѣ, че не се е намѣрилъ нѣкой министъръ на финанситѣ, още по избобрѣтателенъ, щото да тури данѣкъ върху партийнитѣ клубове. Тогава вече българският гражданинъ не нѣмше да има възможност да намѣри никакво физическо и духовно наслаждение. Азъ мисля, че имамъ право да кажа това, толкова повече, че Министерството на финанситѣ е отишло дотамъ, че увеличава съ 10% входа за театралнитѣ и кинематографическитѣ прѣдставления. Това е едно затруднение, за да може бѣдното българско население да получи извѣстна духовна наслада, за да може, слѣдъ голѣмата умора прѣзъ дени, да намѣри една малка почивка и едно малко удоволствие въ прѣдставленията, въ театритѣ и кинематографитѣ. Този налогъ отъ 10% върху входнитѣ билети на театритѣ и на кинематографитѣ трѣбва вече да го признаемъ за единъ антикултуренъ данѣкъ.

Г. г. народни прѣдставители! Съ тѣзи увеличения на акцизитѣ и на данѣцитѣ, българското правителство отнема възможността на населението да се ползува и отъ онии малки наслаждения, съ които досега то се ползуваше, и тѣзи увеличения сж толкова затруднителни, съставляватъ такъвъ единъ товаръ за широката народна маса, че просто азъ се чудя, какъ е възможно да могатъ тѣ да се въведатъ у насъ, безъ българското гражданство, безъ българското обществено мнѣние да издигне единъ високъ протестъ срѣщу такова едно антикултурно и антинародно увеличение на даждията.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Понеже частъ е вече 8 безъ 5 минути, а има да говори само г. министърътъ на финанситѣ, ще попитамъ Народното събрание, желае ли засѣданнето да се продължи тази вечеръ, или да се вдигне.

Който сж за продължение на засѣданието, моля, да си вдигнатъ ржката. (Никой не вдига) Народното събрание не желас продължение на засѣданието.

Второ нѣщо. Ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ да гласуватъ, щото утрѣ да имаме засѣданне. Тѣзи, които сж съгласни да имаме утрѣ засѣданне, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Утрѣ ние имаме засѣданне съ продължение на днешния днешенъ редъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 55 м. вечерята)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. Вачовъ.

Подпрѣдседатели: { Д-ръ С. Иванчовъ.
Д-ръ И. Момчиловъ.

Секретаръ: Д-ръ В. Михалчевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.